

A portrait of Margarida Abril, a woman with dark hair, looking directly at the camera. The image is overlaid with a semi-transparent red filter. The text is overlaid on the image.

margarida abril

**d'un roig
encès**

**evocacions
sobre un símbol
del comunisme català**

Edita:

Portal de l'Àngel, 42 2on A
08002-BARCELONA
fpereardiaca@fpereardiaca.org

Amb el suport de:

Ajuntament de Mataró
**Patronat Municipal
de Cultura**

Produeix:

c/ Perla, 31
08012 BARCELONA
debarris@debarris.com

DL B-8232.04

ISBN: 84-931319-8-9

D'un roig encés

Margarida Abril

Els llibres de la Fundació

Col·lecció Memòria sentida núm. 1

Agraïments

Aquest llibre no hagués estat possible sense la col·laboració de nombroses persones que, cadascuna des de la seva especialitat, ens han ajudat.

Volem agrair especialment el treball de: Mar Olivé, Josep Mª Vázquez, Mati de Frias i la paciència de Josep Serradell (*Roman*)

Àrea d'Història de la Fundació Pere Ardiaca

Any 1941

CELESTINO SÁNCHEZ RAMOS

M'han fet l'honor d'escriure la presentació del llibre que teniu a les mans, i ho és també pel fet d'iniciar aquesta col·lecció, "Memòria sentida", que ens permetrà recordar i fer el reconeixement que mereixen alguns dels homes i dones que, amb la seva lluita, van guanyar les llibertats limitades de què gaudim avui.

Per a mi, és molt important poder escriure aquestes línies, com deia, perquè aquest és un llibre dedicat a la memòria de la Margarita Abril, una dona que generava al seu entorn vitalitat i ganes de lluitar per un món millor; una dona que va fer de la seva vida una lluita continua pel socialisme i el comunisme, per una Catalunya d'esquerres i amb plenes llibertats nacionals recuperades.

Ella va ser, en la crisi que ens dugué a l'expulsió del PSUC, un referent en la defensa del Partit Comunista i del comunisme, i una peça clau en la construcció del PCC. Als que, com jo, érem joves

Celestino Sánchez Ramos és President de la Fundació Pere Ardiaca

en aquell moment, el seu exemple ens va ajudar en aquesta situació, donant-nos les pautes de què fer i com fer-ho.

Sempre recordaré les seves suggerències pel que fa als debats polítics en el Parlament de Catalunya, quan hi vaig ser a la primera i tercera legislatures, ja que sempre deia: no parlis per als que t'escolten al Parlament, sinó per als homes i dones que, sense ser-hi presents, són els que ens necessiten per tal que defensem els seus interessos i poder millorar les seves condicions de vida i treball.

En aquests moments en què ser i exercir de comunista no és gens fàcil, tot i que tinguem el govern tripartit a Catalunya i que a l'Estat espanyol governi el PSOE, la seva vida i la seva experiència són un exemple i un al·licient contra la passivitat i la necessitat de militància comunista.

Vull agrair, en nom de la Fundació, les col·laboracions plenes de generositat de les persones que han escrit aquest llibre, però també les d'aquells i aquelles que hi han posat el seu suport, començant per l'Ajuntament de Mataró, i sense oblidar els correctors, dissenyadors... Cal fer esment, també, de persones que haurien d'haver escrit però no ho han pogut fer, per malaltia o perquè són molt grans, persones com en Germinal Ros, l'Àngela Grimau, en José Gros... i en Josep Miquel Céspedes, recentment desaparegut.

No puc acabar aquesta presentació sense recordar en Román, en Josep Serradell, que va ser el seu company, que la va acompanyar en la seva vida i en els seus ideals fins al darrer moment.

Margarita, sempre et recordarem, i per això seguiràs vivint amb nosaltres i en la nostra lluita per un món millor, pel socialisme i el comunisme.

Abril 2004

A la seva joventut a Mataró

JAUME GRAUPERE

Quan des de la Fundació Pere Ardiaca es va plantejar la possibilitat de dedicar un llibre a la figura de la Margarita Abril, vaig pensar tres coses:

- En primer lloc, en l'enterrament de la lluitadora al cementiri de Mataró i l'acte civil al tanatori de la ciutat. Era un dia del mes d'agost, al bell mig de les vacances. S'hi va aplegar una gentada inusual en una data com aquella. Però el més important era la pluralitat de la gent que s'hi va fer cita. Gent de l'entorn republicà, socialista, comunista, ecologista s'hi va adreçar per donar l'adeu a qui va ser figura importantíssima en la lluita contra el feixisme, des de la direcció del PSUC i del PCC.

- En segon lloc, el perill que la seva figura quedés diluïda en l'acció revolucionària de qui ha estat el seu company de vida i

Jaume Graupere és Regidor per ICV-EUiA de l'Ajuntament de Mataró

lluïta, en Josep Serradell, en *Román*. Encara que, des de les idees que sempre van defensar els companys i companyes de la parella, no hi ha lloc per a les diferències, allò cert és que el pes dels clixés pesa molt, i costa de trencar-los. I no oblidem que el clixé que *darrera de tot gran home i ha una gran dona* és un dels que formen una part més sòlida de l'imaginari tòpic col·lectiu. Personatges com la Margarita Abril poden fer engrunes aquests tòpics indecents.

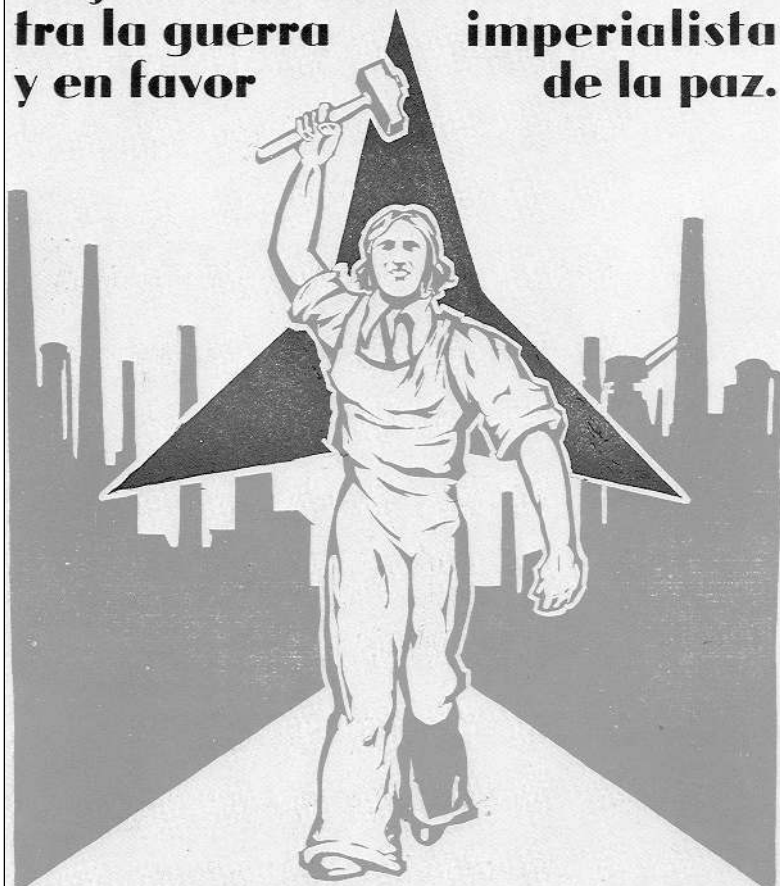
- Finalment, com a mataroní representant de la coalició en la que figura el PCC, vaig creure que havia d'aconseguir que aquell acte impremeditat i sobtat (la mort sempre és sobtada) tingués el reconeixement institucional i que la Margarita tingués el record oficial de la ciutat on havia passat els darrers anys de la seva vida. L'alcaldesa accidental de la ciutat va fer aquesta comesa, de manera que la Margarita Abril va tenir el comiat de totes i tots els mataronins mitjançant la seva màxima intituïció.

Ara surt el llibre que recull testimonis diversos de la vida d'aquesta dona entregada. No els esmenaré la plana. Conec el tremp de la gent que, d'una manera global, hem anat anomenant la gent del PSUC. Gent que ha escampat arreu els ideals d'una societat més fraterna i més justa. Diria a la gent d'edat, als companys i companyes de lluita, que llegeixin aquest llibre amb el respecte que mereix seguir les petjades de qui ha donat exemple però, sobretot, diria a la gent jove que el llegís amb voracitat. No ha passat el temps en què personatges com la Margarita Abril siguin imprescindibles.

Jaume Graupera

President del Patronat Municipal de Cultura
Mataró

El carácter fundamental de la Conferencia Internacional de Mujeres fué la de la lucha contra la guerra y en favor imperialista de la paz.

¡PASO a LA MUJER!

Sector Oeste del Partido Comunista.

Amb el seu pare, Enric, i la seva mare, Maria

MARGARIDA COLOMER

Entorn familiar

Margarida Abril i González va néixer a Argentona el dia 6 d'Agost de 1910, filla d'Enric i de Maria. Enric Abril vingué al món a Sant Hilari Sacalm i, de jove, va deixar el seu poble per anar a aprendre l'ofici de forner a Sitges. Allà va conèixer la que havia de ser la seva dona, Maria González, una mulata porto-riquenya que feia goig de veure. Un cop casats, van anar a viure al carrer Àngel Guimerà d'Argentona, on l'Enric va continuar fent de forner i compartí aquest ofici amb el de pagès. En aquesta vila nasqué la Margarida, segona filla de vuit germanes i un germà.

El seu pare va ser un home actiu, tant en el camp polític com sindical. Va lluitar contra el caciquisme en el seu poble i va contribuir a l'organització de la societat agrícola "La Redempto-

Margarita Colomer és Historiadora – Llicenciada per la Univ. Autònoma de BCN (Bellaterra).

ra”; després fou cofundador de la Unió de Rabassaires de la comarca del Maresme. Va ser membre del PSOE i més tard va participar en la fundació del Partit Comunista a la comarca.

En aquest ambient familiar, d’inquietuds socials i polítiques, la Margarida s’imbueix d’idees republicanes, socialistes i comunistes. Argentona era un poble petit i tradicionalista i per aquest motiu, de ben joveneta, va voler anar a treballar a Mataró, perquè sentia que els aires podien ser més progressistes.

Primers contactes amb el sindicalisme revolucionari

Quan tenia catorze anys, va començar a treballar d’aprenenta en una fàbrica tèxtil de Mataró. Quedà meravellada pel clima revolucionari i democràtic que hi havia a les organitzacions obreres i sindicals. Ben aviat va ingressar al sindicat de la CNT.

Durant el període de la dictadura de Primo de Rivera, la patronal catalana va reaccionar violentament contra l’aparició del primer sindicalisme amb empena, organitzat i numèricament fort. El desenvolupament d’aquesta embranzida sindicalista va anar acompanyada pel creixement de la violència social. Davant d’aquesta realitat, les dones creen les seves pròpies organitzacions, es manifestaren i participaren a les vagues. Van ser elles que es van oposar amb més tenacitat a tornar al treball abans no s’aconseguís la reducció dels horaris i un augment de salaris que permetés equilibrar la puja desmesurada del cost de la vida. També les movia la voluntat d’afermar unes organitzacions sindicals fins aleshores reprimides.

La Margarida treballava a can Colomer, una de les empreses de teixits de punt més importants de Mataró. Va organitzar, amb altres persones capdavanteres de la CNT, una vaga per aconseguir augmentos salarials i altres millores relatives a les condicions laborals. La Margarida recorda que l’empresari va acomiadar tots els treballadors, però aquests oposaren resistència a abandonar la fàbrica. El fet es va discutir als Comitès Paritaris,

òrgans sindicals establerts per la dictadura. El conflicte acabà sense represàlies i els obrers van aconseguir un augment de salari. Després, alguns treballadors que s'havien distingit com a capdavanters del conflicte, van haver d'abandonar la fàbrica perquè hom els increpava contínuament i no podien fer la feina amb normalitat. Entre aquests hi havia la Margarida, que es va veure obligada a deixar el seu lloc de treball.

Seguidament es col·locà a la fàbrica Moltfort's. En aquesta empresa, la majoria d'assalariats estaven afiliats a la CNT, associació obrera que, al final de la dictadura del general Berenguer, ja estava legalitzada. La Margarida, en aquell temps, formava part de la comissió d'empresa de la CNT i tots els conflictes entre els treballadors i l'empresari es resolien a partir dels representants d'aquest sindicat.

La Margarida vivia a Mataró, a casa d'uns familiars; així li anava més bé tant per la feina com per les seves activitats sindicals. Les seves germanes també van decidir anar a treballar a Mataró i, progressivament, tota la família s'hi va instal·lar, fins i tot el pare que feia de forner a Argentona. Primer van viure al camí Ral i més endavant al carrer de Llauder i al carrer d'Argentona.

L'oasi de la República

Quan es va proclamar la república, ella i altres joves, com el Valverde i en Joaquim Gil, van fundar la Joventut Comunista a Mataró i al Maresme. Fou la responsable comarcal d'aquest grup polític i també formava part de la seva direcció a escala catalana, que dirigia Lina Òdena, amb la qual va establir una gran amistat.

Ella recorda que, després dels fets d'octubre de 1934, a Mataró es va desencadenar una forta repressió contra la gent d'esquerra per part de l'exèrcit i de la Guàrdia Civil. La Joventut Comunista va haver de romandre a la clandestinitat i l'activitat política hi fou més limitada.

En aquells anys, la Internacional Juvenil Comunista va llençar

una campanya per la unitat de les esquerres en contra del feixisme, que ja dominava a Alemanya i a Itàlia. Responent a aquesta crida, es van formar comitès unitaris de forces polítiques d'esquerra, amb joves socialistes, comunistes, de les joventuts llibertàries i independents. Tot i la manca de llibertats en el període del bienni negre (1934-1936), la Joventut Comunista catalana es va organitzar, com tantes altres entitats d'esquerra, i es feren mobilitzacions per l'alliberament dels presos polítics, per la defensa dels membres del Govern de Catalunya, per la llibertat del president de la Generalitat, Lluís Companys, i per la de la dirigent de les Joventuts Comunistes, Lina Òdena.

A partir d'un seguit de mobilitzacions i de la formació dels comitès unitaris, es van anar establint lligams entre els diferents militants i es van fer aliances entre alguns sectors, especialment els socialistes i els comunistes, que coincidien en molts punts del seu programa, que després van desembocar en la unificació i en la creació de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya (JSUC), simultànies amb la fundació del PSUC, el juliol de 1936.

Aquest procés va respondre a un plantejament més general des de la Internacional Comunista que, en el seu VII Congrés, va orientar la seva política cap a la formació de fronts amplis d'esquerra, contra el feixisme. En aquest, hi va assistir Lina Òdena representant les Joventuts Comunistes de Catalunya. Seguint els principis del marxisme-leninisme i de l'internacionalisme proletari, a partir d'aquest Congrés, la Joventut Comunista va revisar i corregir molts dels mètodes de tipus sectari que la caracteritzaven i es van desenvolupar actituds molt obertes i solidàries a favor d'un front unitari. L'anàlisi política els va fer conscients del perill que suposava l'ascens del feixisme per a les joves democràcies europees i de la necessitat de lluitar plegats amb altres sectors de la societat.

En aquesta etapa, la Joventut Comunista es va transformar en una organització de masses, i va militar, entre altres objectius, per la defensa de les llibertats de Catalunya, perquè entenien que era una de les qüestions polítiques que el feixisme posaria en perill.

Una qüestió important que la Margarida recorda fou l'organització dels Pioners. Tenien un Comitè Nacional i representants a tots els pobles. El seu responsable era també membre del Comitè Executiu i del Comitè Nacional de la JSUC. Aquesta entitat ja feia temps que funcionava; anava dirigida a educar el jovent per la consecució d'un món més lliure i humanitari, sobre les bases de la igualtat. Feien excursions i activitats teatrals arreu de Catalunya. Ella havia estat cap dels Pioners juntament amb l'Enric Dalmau de Mataró.

El procés d'unificació

El procés d'unificació va començar el mes de febrer de 1936, en què es va fer la primera reunió conjunta del Buró de la Joventut Comunista, les joventuts del PSOE, les del Partit Català Proletari i les de la Unió Socialista. En aquesta sessió es va decidir encaminar les negociacions cap a la creació de la Joventut Socialista Unificada. Els temes d'acord van ser: adoptar els principis del marxisme-leninisme, educar la joventut en els principis de l'internacionalisme proletari i la lluita de classes. Per portar aquest programa endavant, van resoldre bellugar-se en el sector estudiantil, en el dels obrers industrials, en la pagesia i en els clubs de joves. Calia fer treball de masses i de base, organitzant comitès unitaris amb membres de les quatre formacions. Es va decidir que el caràcter de la JSUC, a l'igual del PSUC, recollís les aspiracions nacionalistes de Catalunya. També es va acordar l'adhesió a la Internacional Socialista.

Cinc dies després de l'aixecament feixista, es feia públic el naixement del Partit Socialista Unificat de Catalunya –nom aquest proposat per Rafael Vidiella- després d'una reunió a la Casa del Poble del carrer Primer de Maig de Barcelona. Era la primera vegada que socialistes i comunistes assajaven una fórmula d'unió que no fos a escala de joventuts, i no hi ha cap dubte que l'esclat de la guerra civil afavorí la fusió urgent. Com a òrgan d'expressió, disposaven

de la revista "Treball". El secretari general del nou partit fou Joan Comorera, que procedia de la USC, en la què ocupava aquest mateix càrrec. Es va crear un Comitè Central amb 51 membres. Els partits que formaren la nova unió van ser el PCC, la USC, la FC del PSOE i el PCP.

Amb les joventuts llibertàries, hi va haver tot un seguit de discussions que van originar alguns punts d'acord, i durant molt de temps es constituïren comitès d'enllaç en els quals van participar, per part de l'àmbit català, destacats dirigents anarquistes, com Alfredo Martínez, Fidel Miró i Serafí Aliaga.

La guerra civil i la lluita contra el feixisme

Els primers dies de la insurrecció es va fer un míting al Price de Barcelona, en què van parlar Alfredo Martínez, pels joves llibertaris, Martí Salvat per les Joventuts Socialistes Unificades i altres dirigents que van mobilitzar tota una multitud de joves en un acte unitari contra el feixisme.

En una reunió de delegats de les Joventuts Socialistes Unificades de les comarques de Catalunya, va ser elegit provisionalment, com a secretari de les JSUC, Martí Salvat. Tot i que va fer un bon treball polític, i en pro de la consolidació de la nova organització, després dels fets de maig de 1937, va tenir greus problemes amb el POUM i, a resultes d'aquests incidents, va dimitir. Posteriorment va ser nomenat Venceslau Colomer, i va formar un Comitè executiu en què figurava Margarida Abril.

El mes de gener de 1937 es va fer a Barcelona la I Conferència Nacional, al Casal Lina Òdena. Va representar a les JSU d'Espanya, Federico Melchor. En aquesta ocasió es van elegir els delegats per participar en la Conferència de les JSU d'Espanya. Martí Salvat i Margarida Abril van formar part de la delegació. En aquesta reunió, que es va celebrar a Madrid, es va constituir un Comitè Nacional presidit per Santiago Carrillo, en què també participaren Margarida Abril i Martí Salvat, com a representants de Catalunya.

La JSUC fou una agrupació força organitzada, que va jugar un gran paper polític. La seva activitat es va reflectir a l'exèrcit, als sindicats, a les empreses, al camp, als Ajuntaments i a la Universitat.

Ladonailguerra

En la lluita contra el feixisme, les dones van tenir un paper destacat. Hem de tenir en compte que havien d'ocupar els llocs de treball que abans de la guerra eren acaparats pels homes, que ara estaven al front. Per guanyar-la, era necessari no interrompre el procés de fabricació d'articles, tant bèl·lics com dels de producció d'aliments. S'havia de mantenir l'activitat a les fàbriques i al camp i la dona havia de suplir la manca de mà d'obra masculina. Així va ser com el treball femení va arribar a ser un dels més importants de la reraguada.

El 1937 es va crear un moviment anomenat "Dona Jove", inspirat en la idea dels moviments unitaris i potenciat per les dones comunistes catalanes. Aquesta organització va celebrar un Congrés de tot Catalunya el cap del qual fou Lluís Companys, aleshores president de la Generalitat de Catalunya, en el què es va constituir un Comitè Nacional la direcció del qual va recaure en Montserrat Martínez, militant d'ERC. Després s'hi van anar incorporant representants de totes les joventuts feministes. La Margarida Abril era entre les representants de les JSUC i recorda que també hi va assistir una delegació de dones franceses encapçalada per Jeanette Nermanchén i una dirigent de la Internacional Juvenil Comunista, que es deia Casanovas.

Aquesta entitat va fer diverses activitats, entre elles la d'organitzar un festival al Palau de la Música de Barcelona. També arribava a l'exèrcit, i utilitzaven un periòdic que portava per nom "Juliol", que tenia una tirada d'uns 30.000 exemplars, editat amb l'ajuda del PSUC.

La Margarida Abril també va estar destinada al front d'Aragó, ajudant les joventuts de l'exèrcit. Va participar en la retirada de

les unitats republicanes fins que el front es va estabilitzar a les terres de Lleida, on es va quedar a treballar al costat de Pere Ardiaca. Va portar a cap activitats organitzadores als pobles de la comarca, fins a l'ofensiva franquista a Catalunya. Amb la retirada, va arribar a Barcelona i, juntament amb Santiago Carrillo i altres dirigents del JSUC, feren cap a Figueres i a continuació van passar a França.

La llarga aventura de l'exili

L'ofensiva de les tropes franquistes contra Catalunya, que va començar el 23 de desembre de 1938, va provocar l'esfondrament i l'anihilació de l'exèrcit republicà. La retirada es va produir en un clima patètic, mentre les terres catalanes eren ocupades progressivament.

La Margarida va fer camí cap a França envoltada per aquest ambient de derrota, i va anar a parar al camp de concentració d'Argelès. Al cap d'uns mesos, es va poder escapar amb el cotxe d'uns companys, també militants de les JSUC, i es va dedicar a l'organització d'activitats per ajudar les persones que estaven amagades a Espanya.

Quan va esclatar la Segona Guerra Mundial, els comunistes espanyols que eren a França van ser perseguits, i la Margarida, amb dues companyes més, es va traslladar a Dax amb l'ajuda del PCF. Un cop a Dax, van agafar un taxi que, en lloc de portar-les a l'adreça que els havien donat, les va dur a la policia. Van passar tres dies a la presó en unes condicions deplorables. Reberen la visita de Patricio Azcárate, exambaixador de la República a Anglaterra, que les en va treure i les va deixar en un altre local on estaven més ben ateses. Foren jutjades i expulsades de França. Al cap de pocs dies, amb l'ajuda d'Azcárate, van poder embarcar a Bordeus en direcció als Estats Units.

Després d'uns dies als Estats Units, a casa d'una família, va salpar cap a Mèxic amb Fernando Claudin i Venceslau Colomer. A

Mèxic passà moltes dificultats econòmiques fins que va trobar feina. Va viure amb altres camarades joves i van muntar una comunitat en què va conèixer Josep Serradell, “Roman”, amb qui es va casar. Junts van treballar a les JSU a favor de Catalunya i Espanya, buscant antics militants i arrançant contactes per correspondència i enllaços a partir de familiars. Organitzaren actes per ajudar econòmicament els presos antifranquistes i les seves famílies.

La direcció del PCE i la del PSUC van decidir que la Margarida s’havia de preparar políticament per incorporar-se al treball clandestí a Catalunya, i ella es va dedicar a aquesta tasca durant els anys 1942 i 1943.

La lluita política a la clandestinitat

El PSUC va haver de constituir-se en la clandestinitat per seguir lluitant contra el franquisme: preparaven quadres polítics per reconstruir el Partit a l’interior. Va ser molt difícil, ja que no hi havia ni impremtes, ni paper, ni ràdio, ni diners, ni cases, ni cap organització legal. A més a més tot el poble estava banyat d’incertesa per la dura repressió i això feia molt difícil la tasca en la il·legalitat.

La Margarida va arribar a Barcelona la tardor de 1943. Les primeres setmanes foren molt difícils; en primer lloc, perquè els camarades del partit no veien amb bons ulls la seva presència ni la de ningú que vingüés d’Amèrica i, en segon lloc, perquè en aquells moments hi havia una repressió molt forta contra la gent d’esquerra i especialment contra els comunistes; eren temps molt difícils per organitzar-se en la clandestinitat. Va haver de canviar el nom pel de “Ramona”, nom de guerra amb el qual va ser coneguda.

A Madrid també va tenir dificultats per ser identificada, tot i que portava una carta de recomanació de Santiago Carrillo. La qüestió era que les opinions respecte a la direcció del Partit Comunista i a la del PSUC no eren les mateixes entre l’aparell polític de l’interior i els que havien marxat a l’exili.

Després de grans esforços per connectar amb les direccions del PCE i del PSUC de dins del país, va decidir buscar joves comunistes de la JSU i aviat va localitzar-ne tres que havia conegut durant la guerra. Al cap de poc temps, ja havia organitzat un petit grup de joves de les JSU. La Margarida explica que “a més de les dificultats econòmiques i del perill de viure constantment perseguits, s’hi afegia la manca de comunicació entre els membres del PSUC. La direcció era a l’Argentina, i això encara feia més difícil la tasca d’organització política.”

Al cap d’un temps, la direcció del partit va enviar més camarades per encarrilar l’organització a Catalunya. Entre ells va venir el marit de la Margarida, conegut amb el nom de guerra de “Roman”, com a representant de l’aparell del partit. És a partir d’aquest fet que pogueren fer un treball més efectiu a favor de la joventut, tant a Barcelona com a altres pobles de Catalunya, com Reus, Manresa, Tarragona, Lleida, Girona, Sabadell, Mataró, etc. El PSUC els enviava ajuda econòmica i política i això facilitava la militància i l’activitat.

La nova organització en temps de la por

A finals de l’any 1944, es va constituir una Direcció Nacional de les JSU de Catalunya que era formada per:

Margarida Abril	responsable polític
Joaquim Gil	responsable d’organització
Joan Rius	responsable sindical
Artur Pascual	responsable de propaganda
Josep (?)	responsable del treball de masses
Casassas i Victòria Pujolar	responsables a la universitat

A Barcelona i a altres localitats de Catalunya es van organitzar Comitès Locals. Les reunions es feien a cases particulars o al bosc. S’hi comentaven les activitats portades a terme, les difi-

cultats en què s'havien trobat i s'hi llegien i discutien els materials que havien arribat de França i d'Amèrica. Seguien fent la revista "Juliol", que feia de portaveu de les joventuts comunistes, i s'editava a la mateixa impremta on es publicava "Trellall", òrgan del PSUC. A la universitat, la Victòria Pujolar i en Casassas van impulsar una entitat unitària anomenada Front Universitari de Catalunya, que es va fundar a Montserrat l'any 1944. Els dirigents més destacats eren de la Democràcia Cristiana, entre ells el fill de Carrasco i Formiguera, que tenia molt bona relació amb en Casassas. Segons la Margarida Abril, l'any 1945, les JSUC van arribar a mobilitzar vuit-cents joves i van poder fer una reunió en un bosc del Montseny, amb gran nombre de militants de Barcelona i de les comarques.

En aquells anys, el PSUC tenia grups organitzats de guerrilles en els quals també participaven militants de les JSUC. El responsable era Numen Mestre, que va ser detingut amb el "grup dels 80" entre març i abril de 1947, el qual després va ser afusellat juntament amb altres persones destacades com Julià Grimau, Puig Pidemunt, Valverde, etc. Aquests grups actuaven sota la perspectiva que el feixisme acabaria derrotat i que aquesta desfeta retornaria la República democràtica a Espanya. Aquesta esperança, i l'esperit de lluita d'aquella joventut i de molts homes i dones, feia que, tot i la duresa de la repressió franquista, perdurés el coratge per a la defensa de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya.

El 1948 es va decidir abandonar la tàctica de lluita de guerrilla per donar més importància al treball d'infiltració en organismes legals, com els sindicats oficials, i a una certa relació amb intel·lectuals i forces burgeses de l'oposició.

Cal recordar que, amb el triomf del franquisme, la joventut obreira i estudiantil va ser sotmesa a llargues jornades de treball, amb salaris extremament baixos, sense cap dret sindical ni de vaga per defensar els seus legítims interessos. Les circumstàncies econòmiques i polítiques feien que la majoria dels joves no poguessin accedir a la universitat ni a la formació professional. No cal re-

marcar que les dones encara eren molt més discriminades pel fet de ser-ho, en una societat dominada per una cultura fortament masclista. Totes les lleis de la República a favor del divorci, de l'avortament i d'ajuda a la maternitat van ser anul·lades, intensificant-se la discriminació en el salari i les condicions laborals, perquè es pretenia el retorn de la dona a la llar.

Quan va acabar la Segona Guerra Mundial, va començar a esvair-se la il·lusió del triomf de la democràcia a Espanya. La unitat entre les forces polítiques catalanes havia estat una víctima més de la Guerra Civil. Tots els partits estaven desorganitzats i esperaven que la democràcia ens arribés per obra i gràcia dels països guanyadors, com Anglaterra, França i Estats Units.

Temps difícils i noves organitzacions de dones

El 1946 la Margarida va tornar a exiliar-se a França. Passà caminant pels Pirineus fins arribar a Perpinyà i després a París. Allà va tenir contactes amb la direcció del PSUC i va treballar per al partit, deixant les seves activitats a les JSUC. Formà part de la Comissió del PCE-PSUC pel treball de les organitzacions a França. També es va incorporar al moviment de dones catalanes que alternava amb la feina del partit, dirigint activitats en vista a l'interior de Catalunya per ajudar els presos polítics i camarades que es trobaven aïllats.

Emmarcat en la lluita de les dones catalanes i espanyoles a França, es va fer un Congrés en què es va crear la Federació Mundial de Dones. S'elegí com a presidenta la francesa Madame Cuttò. Una de les vicepresidentes va ser Dolores Ibárruri, "La Pasionaria", representant de les dones espanyoles. Aquest Congrés els va obrir noves perspectives després de sofrir tantes penalitats i misèries en els camps de refugiats i les deportacions nazis. Es crearen organitzacions antifeixistes espanyoles a diversos països per afavorir el retorn de les llibertats democràtiques a Espanya. Es va publicar una revista informativa, dirigida per Irene Falcón i Dolores

Ibárruri, per tal de col·laborar amb les dones que vivien a l'interior del país i ajudar-les.

Després del V Congrés del PCE, l'any 1954, la Margarida va deixar de treballar per als col·lectius de dones i la feren responsable de l'organització del PSUC a França.

Actes culturals a favor de la lluita antifranquista

La Margarida pertanyia a una comissió del PSUC que tenia com a objectiu organitzar, a París, actes culturals a favor de la lluita antifranquista. A partir dels anys seixanta, van fer una sèrie d'actes molt significatius, que van acollir un bon nombre d'espectadors. Tingueren especial relleu les actuacions dels Setze Judges i de Raimon. Amb aquest últim, va continuar una llarga relació personal, que va originar una bona amistat. Un dels actes amb més ressò va ser el recital poètic, dirigit per Ricard Salvat, que va tenir lloc al teatre Gerard Philip de Sant Denis (prop de París), en el qual Pablo Neruda va recitar una poesia de García Lorca sobre Mariana Pineda. Aquestes manifestacions pretenien establir noves relacions i augmentar la influència del PSUC sobre els intel·lectuals catalans i també damunt altres sectors de la societat. Entre altres, es va contactar amb Corredor Matheos, Candel, Guinovart, etc.

A París es van organitzar trobades amb representants del Casal Català i amb el secretari del president de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas, per preparar-ne d'altres que tenien el mateix objectiu, a més de l'alliberament dels presos polítics i la defensa de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya. Una activitat que cal destacar va ser l'acte unitari celebrat a París en què van participar Raimon, Pi de la Serra i Xavier Ribalta, cantant en català. Va comptar amb l'assistència de Josep Tarradellas i la col·laboració de totes les forces catalanes antifeixistes.

Es van fer uns Jocs Florals a Marsella, amb la participació de Maria Aurèlia Capmany, Guillermina Motta, Joan Triadú, Paco Candel i

Josep M. Castellet, entre altres. Estaven organitzats pel Casal Català d'aquella Ciutat, que presidien militants del PSUC com Panyella i Carton, i tingueren un gran ressò entre la població catalana.

En aquell temps, el PSUC va jugar un paper molt important i va aconseguir la incorporació de molts artistes i intel·lectuals de l'època.

Margarida Abril recorda les mobilitzacions del maig de 1968 a París. Totes les activitats es van paraitzar durant uns dies, i els catalans i espanyols que s'hi estaven es van unir al moviment estudiantil i de treballadors francesos. Opina que va fracassar per la falta d'unió dels partits d'esquerres. El PCF va aconsellar posar-hi fi a causa de la impossibilitat de negociar amb altres forces polítiques, especialment amb els socialistes.

L'experiència de treball polític a França va ser molt dura. La recorda com un temps difícil i hostil, però reconeix que la va formar políticament i culturalment com a militant comunista.

La tornada a Catalunya

El 1975, quan va morir el dictador, va tornar a Catalunya formant part del Comitè Central i del Comitè Executiu del PSUC.

El 1982 es va produir en el PSUC la lluita contra l'eurocomunisme. La Margarida va ser una de les militants que va sortir del partit per estar en desacord amb les noves directrius. Va col·laborar en l'organització del Partit dels Comunistes de Catalunya. Treballà, també, en la Comissió Internacional del PCC en relació amb les Associacions d'Amistat amb diversos països exsocialistes, com la Casa d'Amistat de la URSS, que tenien la funció d'informar i agermanar els militants de diferents terres a l'entorn d'aquesta Unió.

Malgrat la seva edat avançada, va pertànyer al Comitè Central del PCC fins a la seva mort, que es va produir l'agost del 2003.

Com podem comprovar, Margarida Abril va ser i és una dona revolucionària que no va deixar de lluitar pels drets dels treballadors i de les treballadores. S'ha distingit en la lluita a favor de

les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya, i també ha estat una defensora dels ideals comunistes i marxistes amb els quals s'identifica.

Margarida Colomer i Rovira

FONTS CONSULTADES

- SERRADELL, Josep – Clandestinos. Ed. Partit PCC. Barcelona, 1995
- VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel – Pasionaria y los siete Enanitos. Ed. Planeta. Barcelona, 1995.
- Memòria escrita per Margarida Abril i diverses entrevistes personals fetes per l'autora.

Aquest estudi ha estat publicat l'any 1996 en les sessions d'estudis Mataronins.

Amb en Josep, tornant de l'exili cap a la clandestinitat el juny de 1943

JOSEFA BAIDES BAREA

A Margarida Abril Gonzàlez

Vaig conèixer la Margarida fa més de 16 anys, però el tracte més directe va començar quan jo li portava, a casa seva, la premsa “Avant”. A ells, la Margarida i en Roman, sempre els agradava que els truqués abans per confirmar si hi podia anar avui o demà, però la veritat és que jo no entenia gaire aquest “formalisme”. Des del primer dia, la meva visita no va ser únicament per donar el diari, sinó que quan arribava sempre els donava una mica de conversa, potser més a la Margarida que al Roman, no sé ben bé perquè.

Passat poc temps, com que les nostres xerrades eren molt interessants, les trobades a casa seva van passar de ser una escapada entre setmana a anar-hi dissabte o diumenge. D'aquesta mane-

Josefa Baidés Barea (Pepi) es militant del PCC a Mataró

ra podia assaborir durant més estona les seves vivències, que cada vegada em deixaven més bocabadada. Parlàvem del seu exili i de tots els països que va recórrer, de quan la Margarida va conèixer en Roman i com es van casar i molts altres temes que em deixaven fascinada. A mi em sorprenia molt perquè la meua vida era molt diferent a la seva: jo treballant, portant la casa, cuidant els meus fills, i a casa meua la política era cosa del meu marit.

Cada cop, a mesura que anava coneixent els seus moments més personals, la meua admiració cap a ella va anar augmentant. Què forta que va arribar a ser al llarg de la seva vida! L'època en que vam estar tan unides, ella tenia els fèmurs trencats i el metge li va dir que fes repòs absolut però... ella no feia cas: escombrava, fregava, tot ho continuava fent ella sense demanar ajuda, només amb la del seu estimat company, en Roman. Com no seguia les recomanacions del metge, es va trencar també un os del peu, així que més repòs que en ella es convertia en més impaciència.

Al principi se m'encongia el cor al veure un matrimoni tan gran i tan sol. Però gràcies a les xerrades que teníem em vaig adonar que estaven vivint la vida que ells havien triat, independents i entregats al màxim a la política.

Quan van començar a tenir veritables problemes de salut, la Doctora Teresa Gros va ser una persona essencial en aquell moment. Ella els anava a veure a casa seva per atendre'ls i oferir-los les atencions mèdiques que necessitaven. De totes formes, al matrimoni els costava acceptar les ajudes que se'ls oferien i quan les acceptaven, sovint era massa tard o eren insuficients per les noves necessitats de salut. Va arribar el dia en que van necessitar més atenció i, finalment, després de molt de temps insistint, van decidir anar a la Residència del Consorci Sanitari on van estar durant tres mesos, però després van passar a una Residència de Cerdanyola. A la Margarida no li agradava gens aquest tipus de llocs, però com que estaven al seu barri, en el seu entorn acollidor, això els feia sentir millor. Aprofitaven per fer petites excursions fins al Carrer Burriac... aquelles petites sortides les van anar fent fins que la seva salut ho va permetre. La Margarida va estar en aquesta residència fins al final dels seus dies, però no em

deixava de sorprendre la manera que tenia de superar inclús els entrebancs que li posava la seva salut.

Allà, jo també els anava a veure i em mostraven molt d'agraïment. Després de tant de temps conversant ens havíem fet molt amigues, sovint els acompanyava també a l'hospital per fer-se anàlítiques, visites, ingressos..... Va ser tanta la relació que teníem (i encara tinc amb en Roman) que quan em trobava algú conegut i em preguntava qui eren (per no haver d'explicar que eren una parella d'amics del partit polític, que estaven sols.....) jo els deia que eren els meus avis adoptius.

L'afecte amb la Margarida era recíproc. Vaig intentar fer tot el que vaig poder per ella. Amb ella em sentia estimada, em mirava amb bons ulls i em deia "ets molt maca"..... espero que ella també se sentís molt estimada per mi. Quan a vegades es posava trista perquè sentia dolor en el seu cos o quan tenia un moment baix, sobretot al final dels seus dies, la intentava animar dient-li que no es podia queixar de la vida que havia tingut, tan plena, tan lluitadora. Les meves paraules l'animaven i la feien somriure i recordar, aleshores s'engrescava i m'explicava alguna vivència de les seves, en tenia tantes!

La meva admiració era molt gran, inclús em fascinava com portaven el seu matrimoni. Tot s'ho consultaven, fos el que fos. La Margarida no tenia cap inconvenient en dir la seva opinió, dir el que realment pensava, encara que fos el contrari del que pensava en Roman. En els últims dies de la Margarida, ell també li consultava les coses.

La Margarida i en Roman es van estimar tant! Durant tota la seva vida han estat matrimoni, camarades i companys fins a l'últim dia. Per això en Josep Serradell Pérez (Roman) va sentir un enorme buit quan la Margarida va morir, i encara nota un pes en el pit per l'absència de la seva estimadíssima companya.

Sempre et recordarem!

Fins a sempre, estimada Margarida!!

Pepi

Amb l'Àngela Martínez (Àngela Grimau)

TONI BARBARÀ

Amiga, pacient i camarada Margarida.

Quan en Manuel Moreno em va proposar d'escriure unes línies sobre la ben estimada Margarida em vaig confessar massa indocumentat per a una aproximació biogràfica mínimament rigorosa.

Després ell mateix va aclarir-me que no era aquesta la pretensió i que en tot cas es tractava de recollir diverses aportacions esbiaixades i fraccionals de la gran riquesa personal de la Margarida que tots i totes vam gaudir. Cadascú des de la seva petita òptica i vivència. Aleshores sí...

Voldria breument col·lectivitzar algunes experiències viscudes amb, i gràcies, a la camarada. No parlo de la Margarida en exercici de líder, de militant, de dona, de companya inseparable

Toni Barbarà és metge i militant del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC).

d'en Roman, de lluitadora...de COMUNISTA. Només alguna reflexió de la Margarida persona, de la Margarida ja malalta, de la "pacient" impacient.

La nostra amiga era una biologia en marxa i dissenyada per a la lluita revolucionària. Malgrat una vida de penalitats extrema no va entrar mai en els seus càlculs això d'estar malalta. Ni en els darrers dies va acceptar patir dolors inútils (..què poc acceptava el dolor !!), ni discapacitats que limitessin la tasca pendent.

Era de la nissaga de dones que la història va obligar a ésser avantguarda, referents de lluita i sacrifici, i el seu compromís militant es manifestava de manera absolutament natural, coherent, quasi genètica. Tanmateix, a sota, molt al fons, s'amagava una persona entranyable, delicada en extrem, sensible fins a l'exquisidesa, gairebé fràgil, coqueta i delicada. Res a veure amb la dirigent exemple de fermesa i determinació.

Recordo un dia, allà pels 90, al Comitè Central del PCC. La Margarida va caure al portal del carrer. Passat el rebombori vaig poder aventurar alguna lesió traumàtica a la seva espatlla. Vam enfilar cap a Urgències de l'Hospital Clínic. La cua inevitable, les radiografies, el dolor agut i el diagnòstic previsible: fractura de cap d'húmer. Mentre esperava i desesperava que algú li posés una primera immobilització, es va acostar un jove de bata blanca, un intern amb aires de suficiència paternalista i dirigint-se a la Margarida li va dir: " Pacència iaia. Va, no es queixi que no n'hi ha per tant". La Margarida el va mirar seriosa sense obrir boca. Quan marxava em va mirar i em va dir: "Qui s'ha cregut que és aquest tipus? M'agradaria que tingues una estona el dolor que ara tinc... iaia !!! Aviseu el Roman! "

El binomi amb el nostre amic i el seu company Roman resultava demolidor. I de fet la seva vida familiar, sempre al servei de les responsabilitats partidàries, no podria haver estat més unida, lligada i relligada.

Una visita mèdica de control a casa seva de Mataró era una excel·lent excusa per fer-la petar al voltant del cafè amigable. Allà sortia tot i de tot. Podíem passar del comentari més puntu-

al de política nacional o internacional a la posologia i efectes secundaris possibles de tal o qual píndola. Sempre, els tractaments mèdics de l'un i/o de l'altra eren motiu de comentari i responsabilitat mútua i recíproca.

La camarada Margarida practicava aquella mena de relació especial entre metge i malalt, del Partit, que s'inscriu en tants casos dins la cultura de la clandestinitat, l'exili i la lluita. El company metge era realment un company de capçalera. No hi havia reserves de cap tipus. Érem confidents, família, còmplices.

I dic "érem", ja que inevitablement la Margarida ens feia esment de les opinions i consells dels altres companys metges com si realment fóssim una cèl·lula organitzada: "En Seuba ens va dir el mateix que dius ara..." "A la Unió Soviètica ens donaven tal o qual cosa..."

Parlar amb la Margarida era acceptar d'entrada que malgrat les dificultats la Revolució era cosa inapel·lable i certa. Les seves anàlisis eren sorprenentment lúcides. L'enemic de classe, les polítiques d'aliances, l'estratègia i la tàctica, eren de tal claredat que ho feia tot fàcil i entenedor.

Recordo la seva admirable afinitat a expressar-se en clau de lluita "antifeixista". Aquesta veritable protagonista del segle XX entenia que la batalla contra el nazisme i el franquisme no havia conclòs encara i que calia mantenir les millors tradicions del socialisme per abatre'ls definitivament.

Els darrers anys van ser durs.

Altres cop resistents, en Roman i ella. L'un per l'altra. A més de les patologies reumàtiques pròpies de la seva edat i de la seva lluita, va aparèixer un progressiu deteriorament cognitiu. Allò que en diem ara una malaltia d'Alzheimer.

Tanmateix la Margarida sempre va conservar la seva dignitat personal. Fins i tot, per una vegada, aquesta malaltia va aportar alguna paradoxal gratificació...

M'explico: com ja sabeu, les demències senils provoquen un símptoma anomenat "memòria retrògrada": Es tracta d'una capacitat notòria per recordar amb tota mena de detalls fets antics i

llunyans, mentre esdevé terrible la incapacitat per recordar coses recents o immediates. Això permetia escoltar de la Margarida interessants i meticolosos relats sobre fets històrics viscuts en primera persona. Amb detall, anècdotes, i màxim rigor ens podia parlar de gents i temps heroics, de la guerra, de l'exili, de França, de la Unió Soviètica...dos països referents a la seva biografia.

Sens dubte, l'exercici de la professió mèdica suposa servituds i moments agredolços però és ben cert que permet amb els anys una aproximació excepcional a les persones.

I a cops, i per fortuna, les persones poden dir-se Pere Ardiaca, Manuel Moreno Mauricio, José Mª Valverde, Ramón Cespedosa, Antoni Bayona, Manuel Sousa, Eloy Collazos, J.M. Céspedes en el record més viu ... i Margarida Abril.

Gràcies Margarida per la teva mestria, afecte, exemple i companyia. Feta per a la vida i no per a la mort. Mai pacient mèdica, sempre impacient esperant la victòria dels oprimits i de les oprimides. Una vida envejable, amb la salut que només pot donar la coherència i el compromís pels altres. Gràcies.

Toni Barbarà.

CONXA CABALLER I SERRADELL

A l'octubre de 1970 m'instal·lava a Paris, gràcies a les gestions de la Margarida i de la família Kantor, que em varen procurar feina d'au-pair (*cangur*) i un lloc on viure.

A la Margarida i als Kantor, d'origen polonès, els havia conegut l'estiu de 1964, durant unes vacances que vaig passar a Paris. Ara, estic segura que varen ésser propiciades per la Margarida, tot i els problemes que això comportava, doncs, s'havia de coincidir amb alguna estada d'en Josep (Roman) a Paris i, donar l'aparença de "normalitat", (la família, creiem que vivien a Paris), ella sempre estava predisposada a afavorir qualsevol trobada de la família. En aquell viatge em varen impactar algunes coses com, l'estil de vida i la gent que em varen presentar.

Quan vaig demanar ajut per instal·lar-me a Paris, en Josep no hi estava massa d'acord, per la situació que vivien, no obstant, la

Conxa Caballer i Serradell és neboda de Josep Serradell (Román) i Margarida Abril.

Margarida va creure que s'hem tenia que donar una oportunitat, com a dona i, dona que vivia en un petit poble de València, per a poder ampliar les perspectives de la meua vida.

Des de la meua arribada a París, la Margarida sempre estava molt pendent de tot el que em passava, tant a nivell laboral com moral. Ella també havia marxat a Madrid, quan era jove, anys per treballar políticament. Els primers dies d'independència li varen resultar una mica difícils ja que, era la primera vegada que marxava de la casa familiar, pot ser per això, es va identificar amb la meua situació.

Des del principi, ens veiem molt sovint, hem dedicava molt temps, aprofitava per a presentar-me a amics, per ensenyar-me París, per parlar, aprofitava per explicar-me coses de la seva vida, de les seves experiències, del seu exili, de com li hagués agradat tenir fills i, com es va veure obligada a renunciar-ne. De la gran importància que li donava a la família, aquella que havia sacrificat pels seus ideals. La nostra trobada va ésser important per a les dues. Els caps de setmana, solia invitar-me a dinar a casa seva i després al cinema, jo acabava les tardes amb els amics que havia fet.

Va ser a través d'ella que vaig començar a militar a la JSUC, que vaig viatjar fins a Polònia a casa de la seva germana. En aquells moments, veia a la Margarida molt rigorosa, dura en alguns aspectes, si alguna cosa no li semblava correcte, no dubtava en dir-ho o criticar-ho, però, al mateix temps era molt generosa i, en moltes ocasions podia justificar els errors dels altres, des del punt de vista humà.

Al 1973, vaig tornar a Espanya, instal·lant-me a Barcelona, durant uns anys viatjava molt sovint a París, per veure'ls (Margarita i Roman). L'any 1978, amb una bona part de la família, celebràvem que en Román i la Margarida havien retornat legalment a Espanya, s'havien instal·lat en el barri de Cerdanyola de Mataró.

Fins l'any 2000, les meues trobades amb la Margarida foren esporàdiques, bàsicament per a celebracions familiars, aniversaris, bodes, festes, etc. En cada una d'elles m'emportava una bona reprenent de la seva part, per no fer tot el possible per veure'ns més

sovint, no valien excuses de: feina, separada i amb dos fills, d'estudis, etc. Durant uns anys ha estat la meua mare la transmissora de qualsevol novetat familiar, la meua presència estava garantida, només, en cas de necessitat, el meu dia a dia no em permetia res més.

Fou la mare la que em va informar de que en Josep estava a l'hospital. Quan vaig telefonar a la Margarida estava molt preocupada i confusa, doncs, el fet de no tenir en Roman al seu costat la trasbalsava fent-la patir. A partir d'aquell moment i fins la seva mort, el 13 d'agost de 2003, ens varen tornar a veure, com a mínim, un cop a la setmana.

Aquests últims 3 anys, degut a les freqüents hospitalitzacions d'en Roman i alguna que altra de la Margarida, vàrem tornar a passar molts moments juntes.

Hi havia dies que recordava moltes experiències de la seva llarga vida, de com i quan va marxar a Madrid per primera vegada, el seu exili a Mèxic passant per EEUU, com li va impressionar la barreja de sabors en el menjar (salat amb melmelades), el seu retorn a Espanya durant la postguerra, l'estada en Argentina, com va haver de dissimular quan un veí de Mataró la va reconèixer i ella amb els seus "castellà" li va dir que "no lo conosía de nada", com, durant la vaga de tramvies de l'any 51, ella estava en Barcelona i, per dissimular anava amb una gran creu penjada al coll com si fos una religiosa, de tots els canvis d'habitatge que va haver-hi de fer, de la seva soledat doncs vivia separada de la seva parella, ... etc.

Els últims temps, hi havia dies que deia que la seva raó d'existir era en Roman. D'una gran fortalesa física, poques vegades havia estat malalta, el seu remei "miraculós" eren les aspirines, cada dia se'n prenia una. Des de 1997 fins l'abril de 2001 es va trencar el fèmur 3 cops i, exceptuant l'última que ja no va tenir temps de recuperar-se, les altres dues vegades en poc temps es va refer i, no solament tornava a caminar, més aviat corria. Algunes vegades havia expressat les ganes de morir, n'estava convençuda que viure de la manera que ho feia, no era "saludable". Mirar la TV l'entretenia, una cosa em cridava l'atenció: fins i tot dels "culebrons" feia un anàlisi polític-social.

Algunes coses li havien deixat d'interessar, no tenia cap problema en expressar-ho. El que sempre la feia somriure i, per tant captava el seu interès eren els nens, se li il·luminava la cara quan els veia. Tampoc havia perdut el respecte per la gent gran.

Quasi sempre vestia amb colors molt vius, li agradaven els “abalorios” (collarets, polseres, ...), la bona taula, gaudir de la vida quan era possible, del cinema (l'última vegada que va anar-hi, va veure *-Silencio Roto-* basada en la postguerra, una manera de lluitar contra el franquisme, els maquis, ... Li va agradar molt la peli, de fet en la postguerra, ella també va haver de creuar la frontera caminant per la muntanya i, segons explica en Joan Gros en el seu llibre, ella i dos companys ho varen fer en quatre dies quan la previsió era de fer-ho amb sis.

Conxa Caballer i Serradell

SANTIAGO CARRILLO

Ví por primera vez a Margarita Abril en Barcelona, entre un grupo de jóvenes comunistas, en un mitin de unidad juvenil organizado tras el regreso a España de la delegación de las Juventudes Socialistas y Comunistas que había sellado en Moscú la unidad de ambas organizaciones. Era en la primavera de 1936, me fijé en ella porque tenía un rostro y sobre todo unos ojos muy expresivos y denotaba un enorme entusiasmo por el paso que acabábamos de dar. Formaba parte de un grupo muy activo y entusiasta que después jugó un gran papel en la dirección de las JSUC, entre las que recuerdo también los nombres de Teresa Pàmies (escritora conocida hoy), Lourdes Jiménez Cionín y Perpetua Rejas.

No recuerdo que volviera a verla hasta comienzos de 1937, en la calle de Gobernador Viejo, donde estaba el local de la Ejecutiva de la JSU de España al trasladarse el Gobierno a la ciudad del

Santiago Carrillo és periodista i escriptor i ha estat Secretari General del PCE

Turia. La había enviado la dirección de la JSUC para participar en la Ejecutiva de la Federación de la JSU. Creo que era la primera vez que salía de Cataluña y al principio hablaba y comprendía el castellano muy poco. En esos meses, siempre que me encontraba en Valencia mantenía largas conversaciones con ella. Descubrimos que sin saber catalán yo la entendía mejor que otros y mi castellano, reiterativo cuanto hacía falta, era mejor entendido por ella que el de otros u otras. Llegamos a establecer una profunda amistad y confianza políticas y personales, sin mezcla de otros sentimientos pues ella si en aquella época tenía amores sería en Cataluña, mientras que yo tenía ya una compañera de la que estaba muy enamorado. Creo que el trabajo político común creó entre ambos una relación muy transparente y muy sólida que persistió durante largos años.

Posteriormente, durante la guerra los periodos en que yo estuve en Barcelona, tuve mucho contacto con ella y con el núcleo dirigente de la JSUC. Margarita era una militante muy valerosa, con un gran sentido de clase y convicciones comunistas muy arraigadas.

Cuando los franquistas llegaron a Barcelona hubo un grupo de activistas de la JSU, la mayoría muchachas, (puesto que los chicos estaban ya en el Ejército) intentando defender la ciudad. Resultó imposible. Recuerdo que ella y yo fuimos los últimos dirigentes que salimos de la ciudad, con otro militante navarro de la JSU, Clemente Ruiz; mientras nuestro coche marchaba hacia San Adrián del Besos, donde Tagüeña tenía instalado su puesto de mando, por una calle paralela desfilaban unidades franquistas a las que veíamos al atravesar las bocacalles que nos separaban.

En la retirada de Cataluña colaboramos las dos direcciones, la de Cataluña y la de España y compartimos diariamente los avatares de nuestras tropas hasta el cruce de la frontera.

En Francia, yo marché cuando empezó la segunda guerra mundial unos meses a la URSS y ella salió para México con otros militantes. Volvimos a encontrarnos un año más tarde en el distrito federal. Margarita Abril se había casado con un camarada, José Sarradell

(Román) que tenía muchas cualidades semejantes a las de ella. Por primera vez en mucho tiempo vivían bien, sin estrecheces. Román tenía un buen empleo en una empresa de hierros. Yo estaba clandestinamente, por lo que nos veíamos poco. Sin embargo su casa era una de las pocas que yo visitaba. Recuerdo que entonces añorábamos todo lo que recordaba nuestra tierra y un día de fiesta Margarita y Román nos invitaron a una comida en su casa con marisco y canelones a Teresa Pàmies y a mí. Recuerdo que aquel día hasta bailamos, en una larga sobremesa en la que hablamos de la guerra mundial, en una conversación en la que brotaron todas las nostalgias, entonces vivas, de Cataluña y España.

En México se produjo otra bifurcación en nuestra ruta. Yo tuve que salir para Buenos Aires a fin de organizar una base para nuestro trabajo hacia España –Argentina era el único país americano que mantenía relaciones marítimas con Europa-, mientras Margarita y Sarradell emprendían poco después un viaje hacia Cataluña para reforzar el trabajo clandestino del PSUC. Conviene recordar para los lectores jóvenes que no han conocido esos tiempos, que ambos renunciaban a una existencia grata en México, para arriesgar la tortura y el fusilamiento como sucedió a algunos de los camaradas que vinieron clandestinamente desde el exilio. En esos años el trabajo en la clandestinidad fue todavía más peligroso que en los años del tardofranquismo. Hacía falta mucho amor a la causa y mucho coraje personal. Margarita y Sarradell lo probaron ampliamente.

Volví a tomar contacto con ellos cuando conseguí desembarcar en Francia a fines de 1944. Ambos estaban al frente del PSUC en Barcelona. Seguimos a partir de entonces en relación.

Margarita tuvo que salir de Barcelona en un momento, por razones de seguridad. Había cumplido un largo periodo de clandestinidad. Vino a Francia y allí continuó trabajando en la dirección del PSUC. Y seguimos manteniendo una fraternal amistad ya incluida en esa fase mi nueva familia y sus padres. Muchas tardes he ido con mis tres hijos y mi mujer a visitarlos. No olvido a su padre fiel y veterano comunista, con su inseparable cachimba, que en cuanto pudo hacerlo regresó del exilio a

Cataluña para aportar su grano de arena al trabajo clandestino, cuyas cartas, ya desde el interior nos leía Margarita, en las que no faltaba el recuerdo cariñoso para “el papá de los tres niños”, mis hijos que también le estimaban mucho.

Más tarde, ya en España surgieron problemas en el Partido que quebraron la identificación que había existido siempre entre Margarita, Román y yo. No voy a referirme ahora a ellos. Terminamos estando en posiciones enfrentadas. Aún así yo mantuve mi respeto y mi consideración personal hacia ellos. Aunque pensaba que se equivocaban nunca puse en duda su honestidad revolucionaria. Supongo que era lo mismo que ellos pensaban de mí, porque aunque las diferencias dentro del Partido suelen adquirir un encono, que a veces llega a algo parecido al odio, ni ellos ni yo perdimos el contacto personal enteramente nunca.

Cuando descansando en Palamós el verano pasado, Román me comunicó por medio de Marià Pere el fallecimiento de Margarita y su deseo de que estuviera en el entierro lo consideré la muestra de que a pesar de las diferencias, la amistad y el respeto mutuo seguían en pie. Y estuve con Román, en la despedida de la camarada fallecida, emocionado, dolorido, por una pérdida tan sensible, viéndola como tantas veces antes, como una valerosa y abnegada camarada que se nos iba y además como una amiga muy próxima.

Pertenecemos, Román, Margarita, otros pocos camaradas — porque la mayoría se han ido ya —y yo a una generación de comunistas que ha tenido una vida difícil y ha conocido una experiencia del movimiento obrero y comunista mundial que va desde el triunfo de la Revolución rusa hasta su naufragio, con crisis muy complejas y desconcertantes.

Era fácil equivocarse. Pero lo que creo que nos une y en definitiva nos salva, es que si por milagro rejuveneciéramos y pudiéramos volver a empezar, empezaríamos de nuevo, tratando de hacerlo mejor.

Aprovecho esta ocasión para transmitir a Román mis mejores votos por su salud.

Santiago Carrillo

Amb un fill d'en Santiago Carrillo

A l'exili mexicà amb en Joan Comorera

NEUS CATALÀ

Es molt difícil parlar d'una camarada que ha estat una gran amiga, com si fos de la meva família. Hem compartit durant molts anys tants moments de treball i tantes coses de la vida que jo he de dir que és la persona que m'ha donat seguretat i confiança en mi mateixa.

Ens vam conèixer l'any 1948 al carrer dels Arxius (Rue des Archives), al tercer districte de Paris.

Al local de la Unión de Mujeres Antifascistas Españolas i Unió de Dones de Catalunya, jo la veig encara una dona enèrgica, atractiva, i jo arraulida a un racó portant encara els estigmes de la deportació, envellida i minvada.

L'impacte fou instantani. D'allí ja vam sortir plegades i, malgrat els embats de la nostra sovint vida clandestina, no ens vam sentir mai separades fins a tornar juntes al nostre país després de la mort del Dictador.

Neus Català, resistent a França i deportada a Ravensbrück

Si jo hagués de definir la categoria humana de la Margarita, la definiria com segueix: militant comunista d'arrels profundes, gran en la seva senzillesa, constant en l'amistat, abnegada i generosa.

En aquesta amistat tan llarga i curta al mateix temps, han estat suficients aquestes qualitats tan necessàries en un comunista, i mai no li van fallar.

Jo no parlaré de les qualitats de dirigent juvenil del Partit, del moviment feminista, que són un exemple que tots els joves haurien de conèixer. Fou admirada per moltes companyes de l'exili. De la nostra amiga Montserrat Roig, voldria citar un exemple que parla d'ella.

Acabada la nostra guerra, la Margarita va poder refugiar-se a Mèxic i, allí, deixant la seva seguretat i el relatiu benestar, salta d'aquell continent al nostre -com el seu estimat i admirat company Josep "Román"- afronta els perills de la lluita clandestina, en uns moments en què el terror feixista del franquisme els redoblava. Perseguida novament, ha de fugir i s'exilia a França.

Fou allà quan jo la vaig conèixer, compartint la difícil tasca d'unir les dones per recuperar les llibertats del nostre poble.

Dones emigrades immerses en els seus problemes com a treballadores i refugiades, com bé n'han donat exemple les nostres companyes. Certament, la personalitat de Dolores Ibárruri "La Pasionaria" i l'ajuda incondicional d'Irene Falcón foren d'un suport que ni nosaltres no hem valorat prou.

UMAE i U.D.C. tenien un programa ben definit i ambició dirigit al nostre país:

- Defensa de la Pau
- Defensa i ajuda als empresonats i empresonades i a les seves famílies
- Defensa de la infància
- Defensa dels drets de la Dona
- Denúncia del règim feixista a Espanya

En tots aquests moviments hi érem representats en termes nacionals, com a la UGT, la Federació Democràtica i Internacional de Dones per la Pau, i en altres organitzacions que, amb la lluita de les nostres companyes a Espanya, han estat, vulguis o no, als fonaments del moviment feminista actual. Fòrem partíceps de temps terribles i temps d'esperança que s'han caracteritzat i són la novetat per la incorporació massiva de la dona al combat dels segles XX i XXI, incorporació encara poc reconeguda.

Avui, amb tot el que succeeix al món, hem de continuar defensant els nostres ideals de llibertat i justícia per la dignitat, sempre pensant en combatre el menyspreu d'aquesta joventut víctima de crims comesos per d'altres, combatre el terrorisme, en primer lloc el terrorisme-capitalisme que ha causat tants estralls, víctimes humanes, l'esclavatge de milions de nens, guerres i la destrucció de la naturalesa...

Margarita Abril ha dedicat tota la seva vida a lluitar contra la injustícia i per la defensa per la dignitat humana, no hi ha prou medalles i homenatges per condecorar-la.

Margarita Abril, la companya que més m'ha ajudat a perseverar en la meva dedicació de més de vint anys per recuperar la memòria de les dones de l'exili forçós, combatent en la Resistència a França o alguna vegada a la Unió Soviètica, i dels milers de dones afusellades, combatents i deportades als camps de la mort nazis.

Per tantes coses que podria dir de tu, per la teva amistat que és un privilegi.

Sempre en el record, et dic gràcies.

Neus

Cap a l'any 1934

MERCÈ CIVIT

Quan em van demanar que escrigués sobre la Margarita, en un primer moment m'hi vaig negar perquè crec que no la vaig conèixer tant com per poder-ho fer amb l'amplitud que m'agradaria, i perquè era una dona a la que he tingut un gran respecte i de la que tan sols en puc recordar pensaments o imatges que tinc de les reunions del Comitè Central en què hem coincidit. Havia sentit parlar d'ella com a una gran dirigent política però no la vaig conèixer personalment fins que vaig entrar al Comitè Central del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), d'això no recordo ja quants anys fa.

Em va sorprendre moltíssim, perquè era una dona molt seriosa, molt dura, però que al darrera d'aquesta serietat amagava una persona molt sensible.

Davant la possibilitat d'escriure sobre ella, apart de parlar de la

Mercè Civit és Responsable de la Secretaria de la Dona de CCOO

relació que hi havia tingut, vaig voler conèixer la seva vida, i per això vaig llegir l'estudi realitzat per la historiadora Margarida Colomer i Rovira. I vaig saber que havia estat una dona sindicalista abans de la guerra. Es va trobar en una situació diferent, perquè segurament el seu treball era molt més dur que el nostre per les posicions que hi havia en aquells moments.

M'he endut una sorpresa en saber que la Margarita també havia estat sindicalista, i que els seus inicis en la lluita a favor dels drets dels treballadors i treballadores van ser a la seva empresa, i a la CNT. Va estar present a totes les lluites.

Van ser, sens dubte, temps d'extrema duresa per a ella, a causa de la conjunció de les quatre característiques més difícils de suportar en aquells anys: ser dona, jove, treballadora i combativa.

En aquesta època es desenvolupa un sindicalisme més organitzat i amb una major capacitat de confrontació front a una patronal absolutament paleolítica, ancorada en prebendes semifeudals. A aquest sindicalisme s'hi sumarien les dones, assumint rols de lideratge a les vagues i tenacitat en el manteniment de les lluites fins a la consecució dels seus objectius. Aquests eren els relacionats amb els seus drets com a treballadors i un major equilibri dels salaris en el cost, desmesurat, de la vida, ja que aquesta diferència en la bossa de comprar el patien més que els seus companys masculins, els quals, per molt avançats que fossin, no anaven al mercat.

En aquestes lluites la Margarita hi va jugar un paper destacat.

He pensat que era important destacar aquesta part de la vida de la Margarita, ja que la història oficial amaga les lluites de la classe obrera i la història del moviment obrer amaga el paper que han jugat les dones en el moviment obrer. Un dels meus objectius és donar a conèixer l'important paper que han jugat les dones en el sindicalisme i en les lluites per la defensa dels interessos dels treballadors i treballadores. Jo no coneixia aquesta part de la història de la Margarita i suposo que com jo molta altra gent tampoc no la coneixia, i és de justícia pel que fa a la seva memòria i a la de totes les lluitadores del moviment obrer i del sindicalisme el seu reconeixement.

En l'àmbit més personal, des del dia en què la vaig veure per darrera vegada he pensat en diversos paral·lelismes entre la seva vida i la meua, evidentment sense voler-me equiparar a la Margarita i en Román a nivell polític. Tenint en compte que ells han lluitat molt més i en temps molt més difícils, he fet una comparança entre la seva entrega a la lluita, que va comportar la renúncia a tenir fills i a tantes altres coses, i la meua pròpia decisió, i t'adones que gent que has admirat políticament i humanament han fet la mateixa opció de vida. I, d'altra banda, la seva manera de viure tan autònoma gairebé fins al final, hem feia recordar la de la meua mare, en el sentit que em va afectar el procés iniciat de deteriorament físic de la Margarita molt coincident amb el que havia patit la meua mare de manera similar. En definitiva, són d'aquelles coincidències que et fan reflexionar.

Aquest línies sobre la Margarita, apart del seu reconeixement personal, també haurien de servir per invitar les dones a la lluita política i sindical en defensa dels nostres drets i per una societat més justa.

Mercè Civit

Amb en Gregorio López Raimundo, Marià Pere i en Josep

ANTONI GUIRAO

Margarida Abril forma part d'aquella generació de dones i homes que varen viure la II República, la Guerra Civil Espanyola, l'exili, la clandestinitat sota la dictadura i els que hi arribaren, a la mort del dictador i la democràcia monàrquica.

Nascuda a Argenton l'any 1913, va ser d'aquelles joves que va fundar i va impulsar les J.S.U. a Mataró i organitzacions com el Socors Roig, junt amb lluitadores com la Teresa Cortina o en Rosend Dalmau, i a Catalunya, l'any 1936, participant també en la fundació del PSUC.

Qui ha conegut la gent d'aquesta generació sap de la seva força, de la seva determinació, de la seva voluntat de lluita pels seus ideals, i acabem per entendre l'èxit d'un projecte polític com el del PSUC o les JSU, concebut des de l'esquerra obrerista i la pluralitat i, en el cas de la Margarida, des d'unes profundes con-

Antoni Guirao és historiador i President de ICV a Mataró.

viccions comunistes, compartides amb en *Román*, l'estimat Josep Serradell i, molt aviat, també amb en Pere Ardiaca., el primer director de *Treball*.

La relació de na Margarida Abril, la camarada *Rosa*, amb en Pere Ardiaca va marcar la vida política de la llavors dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades, i que ja abans havia militat a les joventuts del Partit Comunista de Catalunya, un dels quatre partits que va confluïr en la fundació del PSUC. Va ser una relació política que va continuar a l'exili a Mèxic o a Buenos Aires i va ser essencial en el retorn a Barcelona de na Margarida Abril, a finals de l'any 1943, i d'en Josep Serradell, a principis de 1944, que varen jugar un paper vital en la reorganització de les Joventuts i del PSUC, on van tenir responsabilitats de direcció, en un moment en què l'organització comunista era molt perseguida per la policia franquista i quan, per aquest motiu, la direcció del PSUC canviava molt sovint.

Cal destacar que, en els moments difícils, tant en *Román* com na Margarida mai no varen defugir les responsabilitats, com quan l'any 1945 el mateix Román prenia la direcció de la Comissió Político Militar o na Margarida la de les JSU o quan, més endavant, ho feien des de diferents llocs en la direcció del partit, tant en l'interior, com en l'exterior sent, al meu entendre, un exemple de militància

Tant na Margarida com en *Román* pertanyen a la generació dels homes i les dones que van viure la República, que van lluitar per un ideal i que, per un temps, el van arribar a veure fet realitat. Aquest fet és el que segurament els va donar la força per viure, per lluitar en la clandestinitat, posant moltes vegades la seva vida en perill. Era un perill, aquest que, vist en una perspectiva històrica, era portat a límits força difícils d'explicar si no és en termes de solidaritat, de creure que algun dia arribaria una societat socialista, igualitària, sense guerres.

Tots els que hem conegut na Margarida o en *Román*, jo mateix quan era un jove comunista del PCC, de l'Agrupació de Molins de Mataró, els guardem un gran respecte, en primer terme per-

què sabien transmetre la il·lusió per la lluita per les nostres idees i ho sabien fer d'una forma molt especial. Tots nosaltres coneixíem les dificultats i el constant perill en què havien viscut en la clandestinitat, però sobretot ens transmetien que ho havien fet perquè creien que així contribuïen al triomf d'unes idees que volien millorar el món.

En segon terme, transmetien la coherència ideològica i el coneixement, no sols perquè eren membres destacats del Comitè Central, sinó perquè érem conscients del seu bagatge, de la seva trajectòria, de la seva importància tant en la configuració ideològica del PSUC com en la importància que hauran de tenir quan algú vulgui estudiar la història del moviment obrer a Catalunya

En tercer lloc, era un respecte a les persones, a na Margarida i a en Román, tots dos entranyables, tots dos plens d'aquella saviesa que sols tenen els lluitadors i les lluitadores, d'aquelles persones que realment han dedicat la seva vida a una idea: el socialisme.

Antoni Guirao

Amb en Guti en un acte del PSUC

ANTONI GUTIÉRREZ DÍAZ

COMUNISTES DE DEBÒ

Avui, en què tot sembla contaminat per l'hegemonia anorreadora de l'anomenat neoliberalisme, i que parlar de comunisme o declarar-se comunista desperta una certa sorpresa i, en alguns casos, fins i tot incredulitat, és no sols un acte de justícia històrica sinó una necessitat de projecció de futur recordar i retre homenatge a tots els homes i dones que, per damunt d'encerts i errors, van fer de l'ètica col·lectiva l'instrument fonamental per lluitar contra l'opressió i a favor d'un altre món en què la dignitat del treball substitueixi l'explotació desenfrenada. És per això que posar nom i cognom a alguns d'aquests homes i dones ajuda a donar materialitat concreta a una aventura col·lectiva basada en la confiança en la humanitat com a generadora d'un món millor. Aquest és el cas

Antoni Gutiérrez Díaz va ser Secretari General del PSUC

de la Margarida Abril, de qui no sols retem homenatge a la seva memòria, sinó que la recuperem amb l'esperança de continuar obrint camí en la mateixa direcció en què ella va caminar des de la joventut fins a la mort, i en una bona part mà a mà amb el Roman.

La Margarida era tan entregada com senzilla i directa, tan desinteressada com generosa i valenta. La seva ètica comunista no va néixer de la convicció teòrica sinó de la pràctica i el compromís concret. La seva sabiduria política no li venia de la lectura d'*El Capital* sinó de l'experiència de la confrontació amb les injustícies i la seva vida no va discórrer en les aules universitàries sinó en la lluita directa i arriscada a la fàbrica i al carrer, lluny de les comoditats. La guerra civil i la clandestinitat van ser la seva escola, i, aconseguides la democràcia i les llibertats nacionals, més enllà de la satisfacció d'haver-hi contribuït positivament com una comunista més, com una psuquera més, per ser més precís, la nova situació no va comportar-li cap privilegi. Va viure i va patir les tensions i les divisions de l'estimat PSUC en una confrontació entre germans, així com presenciar el dolorós enfondrament dels països socialistes fruit de la revolució d'octubre, en els quals tant havia cregut. Però de la mateixa forma que la derrota davant del franquisme i els sacrificis de la clandestinitat no van afeblir la seva convicció comunista, les dificultats posteriors la van mantenir sempre amb fermesa en la primera línia de combat.

El meu últim record, inoblidable per cert, va ser la seva contribució a la commemoració del 65 aniversari de la fundació del PSUC. Va ser present en l'acte i ens va parlar des del video, acompanyada dels homes i les dones més significatius de l'heroica història del partit, del Partit amb majúscula. Era la Margarida de sempre, una comunista de bo de bo. "I a molta honra", hauria afegit ella.

Antoni Gutiérrez Díaz
23-2-04

Mujeres!

⚡

I.J.C.

**Ingresad
en la Juventud
Socialista
Unificada**

**POR LA DEFENSA
DE
VUESTRAS LIBERTADES
Y DERECHOS**

Radio 5

Enricar Ferreras UUP Madrid.

Text manuscrit de la Margarida Abril, fet el juny del 1986 com a col·laboració a un llibre sobre Lina Odena.

4

ENCL

En els anys 1988 va descobrir-se Europa com moviment anticomunista a través, especialment, d'una revista al·legada a l'Alleanza i a Itàlia.

Espanya també va produir-se un moviment similar contra el feixisme i les forces progressistes i facilitadorament de l'entrada al comunisme al cap d'alguns mesos d'entrada al P. comunista i la feixisme i la socialisme. També les organitzacions similars de la U.S.P. i la C.S.P.

Aquest moviment d'unitat feixista va ser per obtenir, per a tota la organització de la feixisme.

Tota esta organització del moviment al llatí, però que va ser un exemple al moviment per a tots els feixistes i la feixisme.

En el camió de l'organització va ser el desenvolupament de la feixisme i la socialisme de les feixistes i la socialisme que va ser una de les més gran organitzacions de l'unitat de tots les forces feixistes.

Es van crear moments que es van crear un dels moviments amb les organitzacions de la feixisme per tractar els problemes d'unitat, per organitzar la feixisme i la socialisme.

democràcia van començar a treballar al camp per aconseguir l'ajuda necessària de la fontanel·la, fets del cambrista de conductes entre els comunistes i els forces socialistes per puntar al l'organització de les dues organitzacions.

Les dues partits van ajudar força una altra, el comitè de l' "Internacional Comunista" que acorda el comitè d'ajuda en el treball de la fontanel·la del camp, començant una en aquestes moments era necessari la lluita contra el febril per qual era una depressió dels individus de les dues forces febles per salvar la vida del camp.

Aquesta proposta va ésser presentada per Dimitri D'agost sempre va puntar la proposta del treball d'ajuda de la fontanel·la.

En aquest camp va participar Lina Corona representant de comunistes de Catalunya a l'ajuda mitjançant de la fontanel·la comunista de Catalunya com a treball per al camp.

En un altre un treball ja va per Lina Corona després el gran treball que havia en aquest temps a la fontanel·la comunista amb el suport d'una gran part de la direcció del PC de C.

Sota la gran responsabilitat i l'impulsiu i l'edificació que donia Lina Corona entre els camps, va ésser possible el treball majoria de la fontanel·la comunista sobre aquest treball. En alguns organitzacions va ésser ass.

l'actiu amb gran satisfacció.

La abstracció més gran va ser la proposta d'incidir en l'E. de C. que era un cop més de con-
fiança als comitès que s'havien produït abans
del fet de l'abstracció.

Es va posar al respecte prohibició per mitjà
de contactes amb altres organitzacions princi-
pals.

També es va organitzar-se una comissió de
suport a la política de Durr de l'Amni-Leselles
entre la joventut i en la esfera del con-
fiança amb els socialistes i el socialisme, i va comen-
çar pel principi d'abstracció.

A Catalunya amb l'abstracció d'abstracció
i l'abstracció, també s'obra el camí de l'abstracció
de la joventut.

En el febrer del 1980 que es va al-
la primera reunió conjunta amb l'E. de C.
de les joventut socialistes i l'E. de C.
de l'E. de C. del P. S. D. E.

En aquestes reunions s'acordà con-
fiança al desenvolupament de les dos organitzacions,
l'E. de C. i els abstracció de joventut
de la joventut socialista i comunista.

En aquesta reunió s'acordà que la base
ideològica de l'abstracció d'abstracció de ser
els joventut més importants. L'abstracció i etc.

8) L'Internacional comunista.

S'acorda, també, d'afiliació a la federació de
l'Internacional comunista i de l'Acció de Dreta.

S'acorda, també, de crear el comitè d'ajuda
de ajuts de organitzacions, que haurà de re-
haltar de suport a les seves. Clubs, centres
culturals, esportius i d'educació.

Aquest comitè d'ajuda treballarà de acollir
amb altres organitzacions, com la Federació Catalana
de la Segona República i altres.

Es després de la creació del Comitè d'ajuda
en nom de la F. U. C., per ajudar amb un ajut
comitè d'ajuda de organitzacions de la federació,
des de l'acció socialista i del Comitè Català Proletari.

Es després, quan se forma en comitè de
les quatre organitzacions federades. Aquest comitè
actuarà com a dirigent federatiu de la F. U. C.

Finalment el dia 4 de febrer del 1926 la
federació dels quatre F. U. C. catalans serà
l'organització de la F. U. C. al comitè Nacional
Català.

S'acorda també, que les relacions amb
la direcció de la F. U. C., i de la F. U. C. R.
serien a través del seu secretari general
de Catalunya que ho a la prefectura d'informes
del C. Central de la F. U. C. de E.

S'acorda que la F. U. C. introduirà a
l'Internacional socialista.

2) Amb una reunió conjunta amb delegats de tots els comitès de Catalunya que es va celebrar a Barcelona, es van plantejar problemes polítics, socials, per eleger el primer comitè d'ajuda, procurant-se la del U.C.C. i donant per delegat el secretari general amb la participació de Martí Salust.

El dia 4 de gener de 1989 a Barcelona, va celebrar-se la primera conferència Nacional en el local de Dins Cosina, amb la presència de Melchor per la U.C.C. i E.

En aquesta conferència es van reunir tots els delegats per arribar a la conferència a la València de la U.C.C. i E.

Què els primers moments de l'organització des de després de moltes observacions amb la joventut d'Alcofons, van passar-se els dies amb per son treball de conjunt, inclús es van fer sessions conjuntes al taller a tots els nivells doncs considerem que tots les activitats a realitzar en aquells moments entre la joventut.

Es oblidava més oblidava de la direcció d'Alcofons i doncs Alfredo Martínez, secretari general i E. i E. M.

Proposició de moltes accions

4) Tota aquesta comissió de experts, en virtut
de el Decret de Barcelona en nom del Sr. Alfons
Xarxiny per la facultat d'Enginyeria i Mates
Salvat per la R.S.M.C.

Aquest treball va tenir una gran importància
entre la facultat pel caràcter acadèmic.

Doncs es sabia que es trobava altres
organitzacions, com també la facultat d'Enginyeria
d'Espanya.

Mateu Salvat va fer per un paper important
dent del que altres membres, però tot i així
el problema de l'existència de la facultat.

Després del dia de Maig de 1932 sobre el
problema de l'existència, ens varem presentar
algunes discrepàncies, però després i Mateu Salvat
va presentar la solució de ~~un~~ Secretari ge-
neral. Va iniciar al front amb el comitè
fidel de la R.S.M.C.

En una conferència de quatre que es va
fer a Barcelona, va ser elegit
un nou comitè d'execució, i es va nomenar
un membre de Secretari general a Manuel
Colomer.

En aquesta nova comissió varem entrar molts
membres, com també en els comitès comercials i

Locals de la U.S.M.C. sempre els joves, en la seva majoria, reivindiquen el front.

La U.S.M.C. durant la guerra va jugar un paper important, amb tots els efectes, doncs era la veu dels joves, organitzada per donar una gran personalitat i certa influència política entre les masses de la joventut.

Després organització a l'Exercit, als militars (Batallons, companyies, regiments, a les Ajudants), a la Universitat, als Clubs esportius i Culturals.

Així hi havia, alhora, i, a més, que jugar un paper tan important, de tal manera que creava polític i de masses, com la U.S.M.C.

Després una organització de dones, amb el nom de Comitat de Dones, amb organitzacions a cada país de les zones importants de Catalunya, a Barcelona tenia Local propi al Barri de Gracia, al carrer Tàrrida va donar un comitè Regional i del C. Nacional de la U.S.M.C.

Molts d'aquests van, en el front de la desbandada de Franco han estat organitzacions de la U.S.M.C. Alguns d'altres han fet coses de propi. Donem un resum de la dona jove que agrupava totes les tendències

9)

Així com el Comitè Nacional, creatiu d'una empresa amb delegats de tot Catalunya.

Aquesta empresa va ser presidida per Lleus Company, aleshores president de la Generalitat de Catalunya. Més tard, la representació de totes les organitzacions que formaven part d'aquest Comitè Nacional.

Va participar una delegació important de la línia de sanitats de Madrid, també personalitats polítiques i culturals de Catalunya. Una delegació de dones franceses presidida per Janine Courcier, que farà la delegada de l'Internacional femení comunista.

Així com un important grup de la premsa, la literatura, publicitat, bullentins i altres ~~com~~ i altres materials, però la més important el programa d'habitatge, doncs tenia una gran suma, segons els dades era de 30.000 a 50.000.

Per tot això que s'entendia treballar per fer-la realitzar amb l'ajuntament polític i econòmic de la direcció del P. N. i del P. E. i del P. E. i del P. E.

JUAN HERBERA VERNET

Los días que coincidí con Margarita Abril en Barcelona, en las postrimerías de la guerra

Cuando se hundió el frente del Ebro, en noviembre de 1938, yo había terminado el curso de piloto en la Escuela de Pilotos de Sant Sadurní y, tras examinarme y aprobar en Sabadell, regresé a Sant Sadurní a esperar que se me enviara a hacer las prácticas de vuelo, en Francia o la Unión Soviética. A Sant Sadurní había llegado procedente del 4º Batallón de Infantería de Aviación, con el que hice la mayor parte de la guerra (me incorporé voluntario en agosto de 1936, con 16 años) y en el que desempeñaba el papel de Comisario.

Con el fin de frenar el avance de las tropas franquistas y de sus aliados italo-alemanes y, en su caso, para ayudar a la retirada, alumnos y profesores de la Escuela de Pilotos tomamos la decisión

Juan Herbera Vernet va ser company de militàcia de Margarida.

de incorporarnos al frente. Yo fui enviado al Comisariado, en el Estado Mayor del Ejército del Ebro, ubicado ya en Barcelona. Allí se me asignó la tarea de recopilar las copias dispersas por Barcelona de las películas soviéticas con las que se había hecho agitación política durante la guerra (El acorazado Potemkin, Los marineros de Cronstadt, Octubre, etc.) Para poder desarrollar mi labor se me asignó un coche con chofer. Desempeñé esta tarea entre diciembre de 1938 y enero de 1939.

Yo era miembro de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya (JSUC), en la que ingresé en el momento de su fundación (julio de 1936). Por esa razón me movía frecuentemente por los locales de la JSUC, cuya sede central estaba en el Hotel Colón de la Plaça de Catalunya. A esas alturas de la guerra, el Hotel Colón era también la sede central del PSUC. Y allí conocí a Margarita Abril. Margarita era una de las principales dirigentes de la JSUC. Al saber que yo tenía asignado un automóvil, algo que andaba muy buscado en esos días, me pidió en varias ocasiones que la trasladara a diversos puntos de Barcelona para realizar sus tareas políticas, a lo que siempre accedí gustosamente.

Margarita Abril era una joven enérgica, decidida y, al tiempo, muy responsable. Era una dirigente muy conocida y querida por la juventud catalana, no sólo por la militancia de la JSUC.

Mi contacto con ella finalizó pocos días antes de la entrada de las tropas fascistas en Barcelona (26 de enero de 1939). A mí se me encargó trasladar el material cinematográfico recopilado a Figueras, donde se estableció el Gobierno de la República. En el castillo de Figueras entregué el material, en febrero de 1939. Poco después crucé la frontera y, junto a cientos de miles de españoles, fui internado en diferentes campos de concentración (Argelès, Septfonds), realicé trabajos en condiciones de semiesclavitud, pasé por las cárceles de los colaboracionistas de Pétain (Brive la Gaillarde), me enviaron a una cantera disciplinaria y, finalmente, logré escapar del campo de Vernet e incorporarme al *maquis*, donde combatimos a los ocupantes alemanes hasta la liberación de Francia. Posteriormente integré una columna guerrillera que

en 1944 atravesó los Pirineos por Andorra para desplegar la lucha contra el régimen franquista. El fracaso de la operación desintegró la columna. Me establecí en Bilbao con nombre falso pero fui delatado y detenido en 1947. Juzgado en solitario por rebelión militar en el Tribunal Especial de Represión contra el Comunismo y la Masonería, el tristemente célebre coronel Eymar me pidió la pena de muerte pero, al no poderse demostrar la mayor parte de las acusaciones (durante la guerra yo era menor de edad), fui condenado a 25 años y un día, de los que cumplí diez años en las prisiones de Carabanchel, Ocaña y, la mayor parte, en el Penal del Dueso (Santoña, Santander).

A Margarita Abril no volví a verla hasta principios de los años 80, cuando coincidí con ella en mítines del PCC y en diversas ediciones de la Festa d'Avant. Fue ella quien me recordó que nos conocimos aquellos días dramáticos de enero de 1939 en Barcelona, y que varias veces utilizó el coche que me habían asignado para su trabajo político.

Margarita Abril pertenecía a una generación de jóvenes fuertemente ideologizados y muy combativos. Las condiciones convulsas de la España y la Europa de aquel período, con un ascenso de la lucha de clases y el acceso al poder del fascismo para detener la lucha revolucionaria y liquidar el socialismo en la Unión Soviética, despertaron la conciencia social y política de millones de personas. Entre ellas, destacaron gran cantidad de cuadros dirigentes que se entregaron abnegadamente a la lucha antifascista. En España, por primera vez en su historia, miles de mujeres jóvenes estuvieron en primera línea en la lucha política. En Catalunya, Lina Odena, Teresa Pàmies y la misma Margarita Abril fueron destacadas representantes de esa generación de luchadoras, que entregaron o dedicaron sus vidas a luchar por la libertad y la igualdad. Con ellas está en deuda el movimiento feminista que se desarrolló mucho tiempo después, y también esta democracia imperfecta que nadie nos regaló y que está cada día más amenazada por el neoliberalismo.

Juan Herbera Vernet

Amb en Gregorio López Raimundo i en Fernando Claudín

GREGORIO LÓPEZ RAIMUNDO

La Fundació Pere Ardiaca me invita a participar en un libro de homenaje a Margarita Abril, fallecida el pasado mes de agosto, que reunirá los recuerdos de personas que convivieron o trabajaron con ella.

Yo conocí a Margarita a principios de 1937, cuando convaleciente de una enfermedad que contraí en la mili, y por la que volví a Barcelona desde Zaragoza el 12 de julio de 1936, me incorporé al Casal Trifón Medrano de las Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC), que tenía su sede en un caserón requisado de la calle Aviñó.

Margarita era miembro del Comité Ejecutivo de las JSUC. Éste había sido reconstruido con el apoyo de la dirección del PSUC, ya que, tras la lucha del 19 y 20 de julio contra los sublevados, la constitución del PSUC el día 23 y la marcha a Aragón de la co-

Gregorio López Raimundo va ser Secretari General i President del PSUC

lumna Del Barrio-Trueba-Estivil, la mayoría de sus antiguos componentes había asumido responsabilidades políticas o militares en el partido. Esto hizo que la JSUC se quedase sin dirección ejecutiva nacional.

En febrero de 1937 pasé a formar parte del comité del Casal Trifón Medrano. Dos o tres semanas después, dicho comité acordó que me incorporase al Comité de Barcelona, que había pedido designar un activista para reforzar el mismo. En el Comité de Barcelona me encargaron responsabilizarme de una nueva secretaría, denominada de Producción, que acababa de crearse en el Comité Ejecutivo. Esa secretaría se ocuparía de orientar a los militantes que trabajaban en empresas para contribuir a la transformación de las industrias de paz en industrias de guerra y a desarrollar la producción en general, con el fin de atender debidamente las necesidades que creaba la guerra.

El secretario general del Comité de Barcelona, que estaba instalado en el Palacio Comillas (Rambla-Porta Ferrisa), me indicó el despacho en que podía instalarme. Me aconsejó que, antes de empezar mi actividad, hablase con Wenceslao Colomer, secretario de Producción del Comité Ejecutivo de la JSUC, instalado en el antiguo Hotel Colón, en la Plaza de Cataluña. Colomer era quien estaba reclamando a los comités locales que crearan secretarías de producción y el que tenía una idea más elaborada de las actividades que éstas debían promover y orientar.

Establecí inmediatamente una relación de trabajo muy positiva con Colomer y, poco a poco, con los demás miembros del Comité Ejecutivo. Entre éstos estaba, Margarita, quien, en la primera conversación que tuvimos, cuando Colomer me la presentó, me ofreció organizarme un encuentro con el secretario sindical del Comité de Barcelona del PSUC. Éste, a su vez, me ayudó a relacionarme con militantes de las JSUC en varias empresas que ya trabajaban para cubrir necesidades militares.

Colomer me explicó que Margarita era de Mataró, obrera textil, muy activa en las luchas sindicales y militante destacada de las Juventudes Comunistas antes de crearse, en abril de 1936,

las JSUC. El padre de Margarita era uno de los comunistas más antiguos de Mataró y apasionado federalista, muy respetado entre la gente de izquierda de la comarca, porque ninguno de sus seis hijos (cinco chicas y un chico) estaba bautizado, lo que, por lo visto, era un caso único en el Maresme. Con su ejemplo personal y sus prácticas pedagógicas, el padre de la familia Abril hizo de Margarita una militante comunista consecuente desde su primera juventud. Dato demostrativo fue que el Partido Comunista de Cataluña la incluyó en su candidatura por Barcelona a las elecciones legislativas de 1933, candidatura que encabezó Francisco Galán, hermano de Fermín, el héroe de la sublevación de Jaca de 1930.

Margarita presidió la delegación catalana que, en enero de 1937, asistió a la Conferencia de Valencia de las Juventudes Socialistas Unificadas de España (JSUE). Allí fue elegida miembro de su Comité Nacional, junto con el sabadellense Jaume Girabau, que fue después comisario de brigada y de división del Ejército Popular. Más tarde, Girabau, enviado desde América para asumir la dirección de la organización clandestina del PSUC, fue detenido en 1941 y fusilado en febrero de 1942.

La conferencia de Valencia de las JSUE tuvo un gran eco en la España republicana y a escala internacional. Haber sido elegida miembro de su Comité Nacional reforzó aún más la autoridad de Margarita en la dirección de las JSUC.

Mi amistad con Margarita se estrechó porque era inseparable de Teresa Pàmies, con la que impulsaba la Aliança de la Dona Jove, movimiento unitario de muchachas en el que participaban, además de las JSUC, jóvenes de ERC, Estat Català y entidades culturales y deportivas. La Aliança se convirtió en protagonista destacado del movimiento juvenil antifascista de Cataluña. Como Teresa y yo nos hicimos novios, casi cada día me encontraba con Margarita.

Por ese tiempo, Wenceslao Colomer pasó a ser el secretario general de la JSUC, pero mantuvo su apoyo a las actividades de la Secretaría de Producción de Barcelona, importantes en

aquellos meses de 1937 y en las que con frecuencia se implicó Margarita Abril.

A principios de agosto se celebró en Barcelona la Primera Conferencia Nacional de las JSUC, en la que intervinieron Santiago Carrillo; Michael Wolf, delegado de la Internacional Juvenil Comunista, y Joan Comorera, secretario general del PSUC. Margarita volvió a ser elegida miembro del Comité Nacional y del Comité Ejecutivo. Yo fui propuesto, pero no acepté, porque ya estaba bien de salud y ya había gestionado mi marcha al frente de Aragón, en el que la dirección de la JSU me designó responsable de los Clubs de Educación del Soldado de la JSU en el X Cuerpo de Ejército.

En marzo de 1938, el ejército franquista rompió el frente por aquel sector. El mando del X Cuerpo y de la 31 División, y unos dos mil soldados desorganizados en la retirada al quedar aislados del resto del Ejército, pasamos a Francia por Benasque. Luego, desde Bagnères de Luchon, pasamos en tren a Cataluña. Al ponerme en relación con la dirección de la JSU en Barcelona me comunicaron que los partidos del Frente Popular y el Gobierno habían acordado que las organizaciones juveniles, en cuyas direcciones habían quedado casi exclusivamente muchachas, pudieran retirar del Ejército a tres de sus componentes, uno de los cuales sería yo. Desde entonces, abril de 1938, estuve con Margarita en el Comité Ejecutivo y en el Secretariado de las JSUC.

Tras el corte de las comunicaciones por tierra con Valencia, el Gobierno de la República se había trasladado a Barcelona. En territorio catalán también estaban las principales unidades militares del Ejército Popular. La dirección del PSUC, que mantenía la edición de los diarios *Treball*, *Las Noticias* y *La Rambla*, decidió pasar este último a la JSU, con la recomendación de que se distribuyera preferentemente en el Ejército, para lo que debía publicar en castellano las informaciones, comentarios y colaboraciones que creyéramos más convenientes. Al cumplir esta decisión, el director y el redactor jefe de *La Rambla* pasaron a *Treball* y la JSU designó directora a Margarita Abril. Con ella nos

reuníamos a diario para planificar el número del día siguiente Serrano Poncela, periodista y miembro del Comité Ejecutivo (CE) de las JSUE, y yo, que era el secretario de propaganda del CE de las JSUC.

La Rambla salió hasta el 25 de enero de 1939. El día 26, Margarita se incorporó al grupo de activistas que, aconsejados por el coronel Tagüeña, quien visitó el Hotel Colón, levantamos al amanecer una barricada a la entrada del Paseo de la Bonanova, que abandonamos a las tres de la tarde, para concentrarnos en el Casal de Sant Andreu, cuando las tropas franquistas habían llegado por Sants y por la costa, a la Plaza España.

A las cuatro de la tarde, los de la barricada; otros dirigentes y activistas de las JSUC, y Santiago Carrillo, salíamos en los automóviles de que disponíamos hacia Gerona para encontrarnos en las oficinas o en la puerta de la Comandancia Militar. Allí acordamos distribuirnos en grupos y ponernos a disposición de los comisarios de las tropas del XII y el XVIII Cuerpo de Ejército, que retrocedían hacia la frontera. Si no recuerdo mal, Margarita debía dirigirse al castillo de Figueras, donde debía estar alojada una expedición de familiares que, en dos camionetas, salió del Hotel Colón con ese propósito la noche del 25 de enero. Un enviado de Comorera vino a la comandancia a indicar a Colomer que, a través de Matas, comisario del XVIII Cuerpo de Ejército, recibiría una convocatoria para asistir, en alguna localidad de la provincia de Gerona, a una reunión del Comité Ejecutivo del partido. Pero, cuando llegó la convocatoria, Colomer acababa de marcharse con un comisario de brigada que le ofreció alojarlo en una casa con mejores condiciones, y fuimos Tresacos, que era secretario de Organización del CE de la JSUC, y yo los que asistimos a dicha reunión, que tuvo lugar en una sala de billar de Agullana. Se acordó mantener el apoyo a los mandos militares que aún consideraban posible impedir que las tropas franquistas llegaran a la frontera. Comorera se quedaría en Agullana y en el local que estábamos reunidos podíamos encontrarlo si había alguna novedad.

Volvimos Tresacos y yo a donde estaba el comisario del XVIII

Cuerpo de Ejército, pero ya se estaba trasladando a otro lugar. Aún se produjeron nuevos cambios en los días siguientes y ya no hubo contactos, en territorio de Cataluña, ni con la dirección del PSUC ni entre los miembros del CE de las JSUC. Yo pasé la frontera por La Bajol, con el Estado Mayor del XVIII Cuerpo de Ejército. Fue el 11 de febrero, después de que las tropas franquistas hubiesen llegado a la frontera por la carretera general. Los gendarmes franceses requisaron las armas a los que pasábamos y nos condujeron custodiados hasta el campo de concentración de Sant Ciprien, donde ya habían colocado alambradas e internado a miles de españoles sin más elementos que la arena y el mar.

Como diez días después, entró en el campo Emili Peydró, miembro del CE de las JSUC, que había vivido en Francia, tenía papeles de ciudadano francés y hablaba francés. Peydró tenía el encargo de Santiago Carrillo y de Wenceslao Colomer de ponerse en relación con el comité de la JSU, que suponían estaría funcionando, y de llevarme a mí a Perpignan, desde donde saldría hacia París para encontrarme con ellos, que estaban instalando un lugar de trabajo para la dirección de la JSU.

La salida del campo no tuvo dificultad alguna, gracias a los papeles franceses de Peydró. Aquella misma noche, convenientemente bañado y afeitado, cené caliente y dormí, con pijama nuevo, en una cama magnífica, en el domicilio de un dirigente comunista de la localidad.

Provisto del billete correspondiente, con ropa nueva y dinero francés para tomar un taxi, salí al día siguiente en tren hacia París con la indicación de dirigirme a un local de la Juventud Comunista en Ivry-Sur-Seine, una municipalidad del cinturón parisino, donde me esperaba Colomer.

Un taxi me llevó desde la estación al local indicado. Colomer me estaba esperando y, tras los saludos de rigor, me explicó que ya se había alquilado un piso con varios despachos, en la calle Rívoli de París. Allí funcionaría el equipo de dirección de la JSU, que se estaba formando bajo la dirección de Santiago Carrillo y con la colaboración de Colomer, y al que habían decidido que yo

me incorporase, con la perspectiva de trasladarme a Madrid, como representante del CE de las JSUC, cuando se lograra plaza en uno de los vuelos organizados por el Gobierno Negrín, para los que había una cola larguísima. Hasta entonces, colaboraría con Colomer en la localización y organización en Francia de los militantes de las JSUC que estaban en campos de concentración y refugios de mujeres.

En el núcleo de dirección de la calle Rívoli estaban, por el momento, Alfredo Cabello, delegado de las JSUE en la Internacional Juvenil Socialista y responsable de las relaciones internacionales, y Manuel Azcárate, director de *Juventud de España*. Estaba previsto que se incorporase Teresa Pámies, que ya se estaba organizando traerla del refugio en el que se encontraba. Ella se encargaría de la redacción de la página en catalán, portavoz de las JSUC, que incluiría *Juventud de España*. Yo tendría a mi cargo la relación con la comisión de trabajo, que ya se había creado en Perpignan, para enlazar con las organizaciones y militantes de las JSU en el sur de Francia. Es esa comisión, Emili Peydró representaba al CE de las JSUC.

Para iniciar el trabajo clandestino hacia Cataluña y las demás zonas de España bajo dominio franquista, Santiago Carrillo había encargado a Lise Ricol buscar en secreto una vivienda, que sólo conocerían el propio Santiago y Colomer. En esa vivienda se alojarían y trabajarían, sin relación con el equipo de la calle Rívoli, los camaradas elegidos para esta tarea. Carrillo y Colomer ya habían decidido que la primera representante de las JSUC que se incorporaría al equipo clandestino sería Margarita Abril, y ya se estaba organizando su evasión del refugio en el que se encontraba para traerla a París.

Al centro de la calle Rívoli se incorporó enseguida Teresa Pámies, y al clandestino, después de Margarita, se incorporaron Pilar Azuara y Amadeo Torrens, los dos miembros del CE de las JSUC. Mi viaje a la zona centro, bajo control del Gobierno Negrín, se suspendió, pues el día en que Santiago Carrillo y yo debíamos salir hacia Marsella para tomar el avión, en el que teníamos plaza

reservada, se produjo la sublevación de Casado y ya no hubo más vuelos republicanos desde Francia a la zona centro-sur. Hubo aún alguno en sentido inverso. En uno de ellos llegó a Francia Federico Melchor, que se incorporó al equipo de la calle Rívoli como responsable de la relación con las organizaciones y militantes que se encontraban en Francia. Con él colaboré en tanto que responsable de esta actividad en las JSUC.

Pero el comienzo de la guerra mundial alteró los planes establecidos. París fue declarada zona de los ejércitos y los parisinos tenían la obligación de llevar siempre consigo la careta antigás, que previamente se les habían entregado, por lo que la policía pedía en la calle la documentación a los que no llevaban dicha careta. Las direcciones del PCE y del PSU decidieron sacar de París a los *liberados* que no tenían papeles y aconsejaron a la JSU hacer otro tanto. Yo marché con Clemente Ruiz, miembro del equipo clandestino en el que estaba Margarita, y con José Palau, dirigente del PCE de Valencia, a Limoges, donde se había instalado la ejecutiva de la UGT y para la que llevábamos la petición de la JSU y del PCE de que nos ayudaran a legalizarnos allí. Al no poder hacerlo, nos dieron una carta de recomendación que nos permitió lograrlo en el Departamento de La Gironde. Yo conseguí en Arcachon un papel válido para un mes que, al apuntarme para ir a trabajar a la vendimia, me lo ampliaron a tres meses. Con ese papel, que me hizo el patrón para el que trabajé, la policía iba a darme un permiso de residencia de tres años.

Hube de decirle a la policía que renunciaba al permiso, pues llegó una carta urgente del equipo con papeles del local de la calle Rívoli firmada por Azcárate. Me notificaron que el 7 de noviembre, al día siguiente, a las diez de la mañana, estuviese en la oficina del Consulado de Estados Unidos en Burdeos, donde encontraría a Colomer con los papeles necesarios para embarcar con él esa misma tarde hacia México, país al que trasladaba su sede la dirección de la JSU.

Allí encontré, efectivamente, a Colomer, acompañado de Margarita Abril, con los papeles de México necesarios para obtener el visado de tránsito por Estados Unidos, que ellos y otros españoles

habían sacado ya con papeles iguales a los míos, por lo que no me hicieron pregunta alguna. Por la tarde, en el cercano puerto de La Palice, los tres y un grupo de militantes destacados del PCE y del PSUC, salimos en un barco norteamericano hacia Nueva York, donde días después tomaríamos un barco mexicano que nos llevaría a Veracruz.

En Nueva York, nos atendió Fernando Claudín, que después viajó con nosotros a México y que asumiría allí la representación de la CE de las JSUE. Colomer y Margarita me explicaron que las direcciones del PCE, el PSUC y la JSU, habían decidido trasladarse a México, donde ya residían varias decenas de refugiados republicanos españoles, entre ellos algunos centenares de militantes de la JSU, y donde había la perspectiva de que llegaran de Francia muchos más. La dirección del PSUC había pagado tres billetes para que se trasladaran a México tres dirigentes de las JSUC, que, colectivamente, se había decidido que fuésemos Colomer, Margarita y yo. Los camaradas que continuaban en el equipo de la calle Rívoli gestionaban con el Servicio de Evacuación de los Republicanos Españoles (SERE) que salieran para América otros miembros de la Dirección de la JSUC y el mayor número posible de militantes. El objetivo era que siguiesen trabajando desde allí para ayudar a la organización clandestina de la JSUC en Cataluña y promover la resistencia a la dictadura y la lucha por la recuperación de la República y las libertades nacionales de Cataluña.

Claudín organizaría en México una delegación de la CE de la JSUE, a la que nos incorporaríamos nosotros tres y tres miembros del comité de la JSUE en México. La JSUE se creó en ese país después de la llegada, el verano anterior, del primer barco de refugiados españoles, que ya tenían local propio. El PSUC decidió pasar a Colomer un salario para que pudiera dedicarse exclusivamente a la JSUC. Margarita y yo buscaríamos un trabajo que cubriera nuestra subsistencia y nos dejara tiempo libre para nuestra actividad política. Margarita encontró a Rosa Andreu, activista de la JSUC de Sabadell, a la que había conocido en Cataluña, quien la invitó a irse a vivir a su casa y le prometió encontrarle

trabajo en un gran café del centro de la ciudad, donde ella misma estaba empleada. Claudín, Colomer y yo nos fuimos a vivir a un piso comunitario, administrado por un matrimonio que había trabajado en tareas técnicas en las oficinas de la ejecutiva de la JSUE en Madrid, Valencia y Barcelona. Entré a trabajar en una fábrica de ladrillos refractarios, financiada por el SERE, en la que, aunque el trabajo era insano y obligaba a tener la nariz y la boca protegidos por una mascarilla, tenía un horario que me permitía estar en el local de la JSU a las siete de la tarde.

Colomer, Margarita y yo organizamos, a los pocos días de instalarnos en México Distrito Federal (DF), una asamblea de militantes de las JSUC en la que discutimos las líneas generales de nuestra actividad entre la emigración catalana, bastante numerosa y que ya realizaba algunas actividades culturales y artísticas. Se eligió el Comité de México de la JSUC, formado por cinco camaradas, con el que nos comprometimos a trabajar cotidianamente los tres miembros del Comité Ejecutivo, que ya teníamos un despacho propio en el local de las JSUE.

En la capital de México residían unos cincuenta militantes de las JSUC. Actuaban en la organización general de la JSU y, después de la asamblea, tendrían, además, una actividad particular como militantes catalanes. Fuera de la capital había también, aproximadamente, otros cincuenta militantes catalanes, con los que iniciamos una relación particular por correspondencia.

Bajo la dirección de Claudín, empezó a editarse en México *Juventud de España*, en la que, como en París, se incluyó una página en catalán, titulada *Juliol*, portavoz de las JSUC.

Unos meses después llegó a México un barco con unos centenares de ex combatientes republicanos españoles, la mayoría de los cuales estaba en Francia cumpliendo, en el castillo de Colliure, castigos por pretendidos actos de indisciplina que les habían impuesto las autoridades francesas. Salieron de Francia en un barco, fletado por el SERE, con destino a Santo Domingo, pero el dictador Trujillo no les permitió desembarcar. Exigía que el SERE les entregase previamente una cantidad respetable de dólares por

cada uno de los viajeros. El conflicto se resolvió cuando México los aceptó sin cobrar nada, pero con la condición de que no se instalasen en la capital, sino en el sur del país. Durante el viaje, los militantes de las JSU, muy numerosos en la expedición, habían creado un comité de dirección, del que nombraron responsable a José Serradell, capitán del Ejército de la República y militante de la Juventud Socialista de Tortosa antes de crearse la JSUC.

A propuesta nuestra, Serradell vino a México DF a informarnos de lo ocurrido durante la travesía hasta Santo Domingo y de las características de los militantes catalanes del colectivo. Acordamos que Serradell se trasladaría a la capital para reforzar el núcleo del Comité Ejecutivo de las JSUC y, junto con Margarita, empezar a seleccionar y a preparar a los camaradas que volverían clandestinamente a Cataluña en cuanto se crearan las condiciones técnicas que lo hicieran posible.

Después del comienzo de la guerra mundial, Buenos Aires era el único puerto de América al que llegaban con regularidad barcos de España, por lo que, después de llegar a México Federico Melchor, Claudín marchó a la capital argentina con la misión de abrir desde allí vías de relación clandestinas con España.

Serradell y Margarita se hicieron novios y se casaron en México. Fueron los primeros que volvieron clandestinamente a Cataluña, vía Buenos Aires, Serradell para incorporarse a la dirección clandestina del PSUC, Margarita para asumir la responsabilidad, en nombre del Comité Ejecutivo, de la actividad de las JSUC en el interior. La llegada de Margarita a Barcelona permitió normalizar la relación con la Dirección de la JSU en Francia, de donde pasaron clandestinamente a Cataluña militantes tan destacados como Francesc Serrat (fusilado), Victoria Pujolar (encarcelada), Numen Mestre (fusilado), Gil Salas y otros que asumieron después importantes tareas en el PSUC. Yo mismo salí de México en 1945 con el propósito de llegar clandestinamente a Barcelona vía Buenos Aires, pero tras terminar la guerra mundial, tanto el PCE y el PSUC como la JSU decidieron prescindir de esa vía y llegar al país por Francia, atravesando los Pirineos conducidos por guías

armados. La carencia de líneas de transporte marítimo y aéreo de carácter civil entre América y Francia retrasó mi llegada a París más de un año. Al llegar, se consideró que antes de pasar a Cataluña debería realizar un cursillo de preparación con varios camaradas seleccionados para venir a París con la perspectiva de pasar a Cataluña cuando se considerase conveniente.

Mientras tanto, se decidió traer a Margarita a París para que tuviese unas semanas de descanso y para examinar con ella, Colomer, Carrillo y yo, la situación de la organización y las perspectivas de nuestro trabajo en Cataluña. Terminadas las discusiones con Margarita y cuando esperaba el aviso de José Gros de salir hacia Perpignan para pasar juntos a Cataluña por los Pirineos, Ramón Soliva (que era el responsable del trabajo, hacia el país en la dirección del PSUC) y Santiago Carrillo, vinieron a verme, bastante alterados, y me comunicaron que en Cataluña habían sido detenidos casi todos los componentes de la delegación del Comité Central del PSUC en el interior y varias decenas de militantes. Serradell, responsable de la delegación, se había salvado porque no se encontraba en Cataluña, pero al volver a Barcelona e intentar relacionarse con los camaradas con los que habitualmente mantenía contacto directo, se había encontrado con la sorpresa de que, en su mayoría, estaban detenidos. Sólo había podido conectar, por el momento, con tres de ellos, que mantenían relación con otros militantes a los que no habían llegado las detenciones, y con los que empezaban a restablecer los contactos con algunas organizaciones de Barcelona, así como con los responsables de la JSU y de la UGT, que tampoco tenían detenidos. Serradell se sentía seguro porque el domicilio en el que vivía no lo conocía ningún militante, no había peligro de que ninguno de los detenidos pudiera confesarlo, aunque la policía les torturase hasta la muerte. Mantendría, por tanto, la cita semanal en la que encontraba con el enlace de Francia cuando llegaba a Barcelona. Esperaba que la dirección del PSUC enviaría con urgencia algún camarada en condiciones de ayudarlo a recomponer la delegación del Comité Central (CC) del PSUC en el interior.

Soliva y Carrillo creían que sólo yo estaba en condiciones de salir inmediatamente hacia Cataluña para satisfacer la petición de Serradell. Para reforzar la dirección de la JSU iba a llegar Atanasi Céspedes, que había trabajado a mi lado en París durante varios meses y que ya estaba decidido que pasase los Pirineos con Gros y conmigo los próximos días. A continuación podría ir J.M. Sendrós, que también había sido seleccionado y preparado con esta perspectiva. Por razones de seguridad, Margarita prolongaría su estancia en París el tiempo que fuese necesario. Céspedes y Sendrós estuvieron al frente de la JSUC hasta 1950, año en el que fueron detenidos con un importante grupo de militantes, y los dos fueron condenados a largos años de prisión, que cumplieron en el Penal de Burgos.

Cuando yo llegué a Barcelona con Céspedes, tras una travesía de dos semanas caminando de noche y permaneciendo escondidos durante el día, Serradell me puso en contacto con el responsable del Comité de Barcelona, que estaban reconstituyendo, y a Céspedes con Salas, el sustituto que había dejado Margarita al salir de Francia, con el que yo establecí relación días después en representación de la delegación del CC del PSUC. Esa relación la mantuvimos hasta que, seis meses después, la dirección del PSUC lo sacó a Francia y Céspedes pasó a ser el responsable de la JSUC, pues Margarita, por razones de seguridad, no volvió a Barcelona.

Pocos días después de mi llegada a Barcelona, Serradell me llevó con él a un piso de la calle Montmany, en el barrio de Gracia. Allí, con la colaboración del camarada de la delegación del CC que llevaba la relación con la UGT, se había reemprendido la edición de *Treball* a multicopista. Me incorporé a la redacción de inmediato.

Tres meses más tarde, el enlace de Francia, que seguía siendo Gros, trajo una carta de Ramón Soliva indicando que Serradell debía volver a Francia con Gros y dejarme a mí como responsable de la delegación del CC hasta su vuelta a Cataluña, vuelta que no se produjo por razones de seguridad y porque Serradell asumió

la dirección del PSUC, la responsabilidad del trabajo en el interior que llevaba Soliva.

En los casi cuatro años en que ejercí de responsable de la delegación del CC en Cataluña (hasta mi detención en julio de 1951), fui dos veces a París a discutir con la dirección del PSUC la marcha de nuestro trabajo, responsabilidad que seguía llevando Serradell. Tanto él como Margarita habían sido incorporados al Secretariado, que en esos años hacía de Comité Ejecutivo. Por nuestra relación de trabajo, yo iba casi a diario a la casa en la que Serradell, Margarita y el padre de ésta, ya jubilado, residían en las afueras de París. Con frecuencia me quedaba a comer con ellos, lo que consolidó la amistad y colaboración que manteníamos ya tantos años. Margarita tenía la responsabilidad del trabajo entre las mujeres que el PSUC llevaba a cabo en Francia, donde se mantenía una numerosa emigración catalana antifranquista. También trabajaba en el movimiento feminista internacional, que tenía en París su más importante centro de dirección, pues en aquella época, aunque en Cataluña participaban en las protestas contra el régimen y en las acciones reivindicativas, teníamos muy pocas mujeres militando activamente en el PSUC y casi ninguna que ocupase responsabilidades de dirección en sus organizaciones.

Cuando salí de la cárcel en 1954 y entré clandestinamente en Francia, en 1956, para incorporarme al Secretariado del PSUC, Wenceslao Colomer había dimitido y Margarita había asumido la responsabilidad del control de las organizaciones del PSUC en Francia, que mantuvo, tras la legalización del partido, hasta el V Congreso. Después, la división del PSUC y la formación del PCC alteró la frecuencia y el carácter de nuestra relación política, pero no rompió la amistad y la camaradería que iniciamos en 1937 y que Teresa Pámies y yo mantenemos con Serradell, con el que estuvimos sentados en el banco reservado a la familia en el Tanatorio de Mataró el día del pasado mes de agosto en que despedimos para siempre a Margarita.

La vida de Margarita Abril es un ejemplo de dedicación ininterrumpida, desde la pubertad hasta la muerte, a la lucha por el

socialismo, merecedora de ser divulgada entre la juventud y entre los trabajadores, por lo que agradezco sinceramente a la Fundación Pere Ardiaca que me haya invitado a escribir sobre ella.

Gregorio López Raimundo

Barcelona, marzo de 2004

Amb l'Àngela Martínez (Àngela Grimau)

ÀNGELS MARTÍNEZ I CASTELLS

De política, cuina, revolució i tendresa.

A vegades l'atzar provoca estranys contrapunts. Encara que ja sabia des de feia anys qui era la Margarita Abril, vaig parlar amb ella, per primera vegada, a l'enterrament d'una altra dona especialment important per a moltes persones de la meua generació: la Giulia Adinolfi. A la cerimònia hi havia molta gent, però cap al final vàrem quedar de costat. I un comentari fet de forma casual va servir d'inici per establir complicitats i una amistat que va anar creixent i creixent...

Dels moments passats al costat de la Margarita Abril recordo especialment l'alegria de viure el plaer quotidià de la cuina ben feta. Les converses sobre la millor recepta per a cuinar el porcell, l'entusiasme compartit per les mil i una maneres de fer el

Àngels Martínez Castells és economista i membre de la direcció del PCC

bacallà, el mestratge que la Margarita tenia en el punt del gigot i la barreja de mongeta tendra i mongetes seques amb que l'acompanyava, l'enyor amb que recordava la choucroutte que en Roman i ella es menjaven a una famosa brasserie de Paris, i l'exquisidesa del salmó al forn que va ser el darrer plat que vàrem compartir en una taula ben parada, amb tovalles i tovallons de roba blanca, i un vermuth d'aperitiu. La Margarita n'havia fet de cuinar, quan era més jove, un acte ritual d'amor i amistat. Els camarades que arribaven a Paris en temps de clandestinitat rebien a la taula de la Margarita el suport nutricional i d'afecte d'una truita de patates solidària, o d'un meló francès amb vi de Porto per a ocasions més solemnes. I els camarades amb els que compartia l'exili compartien també el gustós resultat de les hores invisibles passades als fogons per aconseguir les petites obres mestres de la cuina casolana. En els darrers temps, i quan la cuina era un dels temes que s'encetava, la Margarita parlava sovint d'un viatge a Portugal i com n'havia menjat de bé en una terra que estimava ja abans per la revolució dels clavells i que la va acabar d' enamorar pel bacallà a la brasa i pel "bacalhau à Braz", una marevollosa menja d'elaborada alquímia on la ceba estofada, les patates fregides, el bacallà escaldat, ous, nata, julivert i olives negres sorprenen el paladar i no s'esborren mai més de la memòria.

Amb el pas del temps, cuinar esdevé per a tothom una tasca massa feixuga, però la Margarita va mantenir l'escalfor i l'afecte d'aquesta barreja de gastronomia, amistat i política, compartint una taula prop de la mar, o en un bon restaurant de Mataró, o pujant fins al castell d'Hostalric per acompanyar els paisatges de La Selva i el Vallès Oriental amb l'escalibada semi-freda o un plat de terrissa amb canalons gratinats.

La conversa, com no podia ser d'altra manera, acompanyava tan bé com l'aigua amb gas, el vi rosat o la cervesa. De fet, la Margarita, addicta a l'aigua amb bombolles, trobava l'espurna picant en el comentari ben o mal intencionat, però era impossible estar al seu costat en silenci. En torn de la taula parlàvem de la

situació política, compartíem filies i fòbies, i entràvem en petites i reiterades discussions sobre el paper dels intel·lectuals —per als que la Margarita sentia un càlid respecte que jo personalment considero gens fonamentat— en tant que coincidíem a fons i sense gaire polèmica en el necessari paper del partit i com calia enfortir-lo. La Margarita, però, aconseguia convertir-me en oïdora entregada quan explicava la seva joventut de dona treballadora, el respecte i admiració que sentia per l'exemple de lluitador del seu pare, l'esperança amb què en el començament de la seva joventut va viure la República, el desconsol de la guerra i la post-guerra, i la lluita que continuava... Els relats que s'han gravat de manera més forta en la meua memòria són els de la seva entrevista amb l'Elionor Roosevelt, la seva vital impossibilitat d'acceptar el tracte que als Estats Units es donava al servei —en especial a una criada negra per la que la Margarita va sentir molt d'afecte— i l'arribada del vaixell de refugiats a terres americanes amb en Roman de passatjer i ella d'avaladora dels joves comunistes —en una confusió de Serradells de la que en va resultar un company per a tota la vida.

Voldria dedicar un paràgraf a la parella que formaven aquests dos camarades de partit i de taula, de casa i de vida: La Margarita i el Roman s'entien amb mitges mirades, arribaven a acords sobre grans temes amb petits comentaris, i deixaven que els desacords es desfessin en els silencis de complicitat d'aquesta manera tan sàbia que nomès s'aprèn després de molts anys de convivència i respecte. Del Roman i la Margarita vaig aprendre coses massa importants com per a no repetir-les ara, quan se'm demana que expliqui records quotidians... Algunes ja les vaig escriure en el pròleg del llibre *Salida a la superfície*, de Josep Serradell, en el darrer epígraf que no podia portar altre subtítol que el dels seus noms, i voldria destacar en concret aquestes línies: “Margarita no puede hacer bueno aquel dicho burgués de que detrás de cada gran hombre hay una gran mujer porque, respondiendo a la llamada de la clase y del combate, ella quiso y supo estar siempre a su lado. Román y Margarita compartieron los mismos ideales,

las mismas luchas y los mismos peligros desde la juventud. (...) Compartieron las alegrías —pocas—y las muchas desazones de una vida entregada al comunismo. No hay duda que con estos ingredientes se forja una amalgama identificadora que fusiona voluntades y biografías... “

Voldria acabar aquest recordatori amb les paraules que va fer seves la Comissió de la Dona del PCC i que es varen publicar el passat mes de setembre, en l'*Avant* en què es donava la trista notícia de la mort de la Margarita, perquè els records de les hores que vaig passar amb la Margarita van molt més enllà de l'olor del seu perfum (tan francès, *Lou Lou* de Cacharel, de flors, orient i vainilla) i la calidesa que sabia transmetre amb el seu somriure. Van fins aquell punt del nostre interior, en un lloc indeterminat entre el cor, el cervell i les entranyes, on es forgen les conviccions i els estils de vida. Segurament són paraules plenes d'emoció que potser no lliguen massa en un escrit en el que també es parla de plats de cuina, però és que ni puc ni vull amagar que el meu record de la Margarita, sortosament, té tota aquesta immensa gamma de registres. Poques persones en el món evoquen la lleugeresa de l'aire respirat a prop de la mar i la profunditat de les conviccions que fan transformar el món. És per això que aquest passat estiu vaig escriure:

“Les revolucions sembla que es fan de sobte, però la veritat és que es teixeixen lentament. La Margarita va dedicar tots els anys de la seva vida, des de la presa de consciència, a la tasca diària de fer i desfer que travessa generacions, pobles i fronteres. Va coincidir amb persones que deixen la seva marca a la història, i la Margarita la va deixar amb elles. Va estar al costat de companyes i companys durant molts anys —en Roman, el més constant, el més estimat—i va tenyir el fil roig d'afecte i de la quotidiana tendresa que ens permet seguir endavant amb la humanitat necessària per un projecte de transformació tan arriscat.

La Margarita era vitalitat generosa que no s'esgotava en si mateixa i enfortia els companys i companyes, era la lluita per un món millor encarnada en dona, era la sàvia intransigència de qui entén

la importància del que està en joc, i era l'entossudiment de conviccions a les que un fort instint de classe i la total absència de frivolitat conferien la duresa del diamant i l'escalfor d'un somriure alegre i confiat de benvinguda.

La Margarita és ara ja una part important d'aquest teixit històric de lluites i revolucions, de pedagogia de canvi i memòria per a què les noves generacions s'incorporin a la dignitat del combat. Tots els grans ideals que han mogut el segle XX —però seguiran plens de vigència el XXI— varen comptar amb la seva entrega incondicional: l'antifeixisme, la República, les llibertats, l'emancipació dels treballadors i de la dona, el comunisme... No és que triés aquesta manera de viure: és que la solidaritat amb els altres éssers humans no li permetia entendre la vida de cap altra manera.

La Margarita viu en nosaltres. No només en la nostra memòria. També i sobretot en el nostre compromís. En la necessària radicalitat i intransigència de construir el socialisme sense concessions innecessàries. El seu mestratge seguirà cap a les noves generacions, teixint i desteixint en un treball coral on els nou vinguts podran comptar amb la riquesa de la seva vida per aprendre i anar consolidant els passos endavant. La Margarita, per com es va fondre i confondre amb les conviccions compartides per un món millor i per l'afecte immens que li tenim, seguirà existint en la nostra lluita comú contra la barbàrie.

No pot ser de cap altra manera. De tot cor, i fins sempre!”

Àngels Martínez i Castells

Acte del PSUC amb motiu de les eleccions legislatives del 1977

SALVADOR MILÀ

Margarida Abril: El retorn a Mataró, després del llarg exili

L'arribada de la Margarida Abril a Mataró de forma semi-legal, semi-clandestina –crec recordar que al voltant del 1975- va significar, per diverses causes, una sotragada per a l'organització local del Partit Socialista Unificat de Catalunya. De sobte es veien cara a cara dues concepcions molt diferents del partit i dels militants. Començant pel nom: per als militants que hi havia, nascuts tots ells un cop acabada la guerra civil, el partit era el “psuc” pronunciat tot de cop, seguit, quasi com un esternut; per a la Margarida, i posteriorment també per al Roman, el partit era el “pe-essa-ú” de Catalunya. Una diferència ínfima, sense importància, però que ens feia veure que la continuïtat estava plena de matisos i de diverses lectures. Lectures que, amb el

Salvador Milà és Conseller del Govern de la Generalitat de Catalunya.

temps, arribaren a tenir conseqüències doloroses que han estat difícils de superar.

La Margarida arribava a Mataró amb un bagatge d'història, de lluita clandestina, d'exili, de nostàlgia del seu lloc d'origen i de disciplina, que no eren les principals virtuts ni les principals característiques dels militants que vivien aquí en aquella època. D'història en sabíem només el que havíem llegit pel nostre compte, el que ens havien amagat a l'escola i a la universitat i el que, amb molta sort, ens havia pogut explicar un familiar o amic proper i, sempre, des d'una visió de tercera o quarta fila. De protagonistes directes no n'havíem vist mai ni un.

Els llibres de l'editorial Ruedo Ibérico, del Tuñón de Lara, de l'Hugh Thomas, del Gabriel Jacson, etc. comprats d'amagat a Perpinyà, ens explicaven la història a grans trets però res deien del dia a dia de la lluita clandestina dels dirigents, ja fossin a l'exterior o a l'interior; ni dels canvis històrics que s'estaven produint, en aquells mateixos moments de forma soterrada, però que tan grans repercussions tindrien per a nosaltres, pocs anys a venir.

Els manuals polítics, les nostres revistes TREBALL, MUNDO OBRERO....als que teníem accés ens parlaven d'un sol partit comunista a cada país, però nosaltres pertanyíem a un partit comunista reconegut en convivència amb el PCE. I, encara que profundament units en la lluita antifranquista per les llibertats, començàvem a entreveure algunes diferències que no acabàvem d'entendre.

A Mataró tots els militants ens coneixíem, poc o molt. Mantenir els noms de guerra era quasi una fórmula ritual que ens acostava més a la literatura que a la realitat. És veritat que un nom escrit en un paper no representava cap perill per a ningú si queia en males mans. Però, qui més qui menys, tenia dubtes de la seva resistència i de la seva capacitat per a resistir un interrogatori de la policia..... Parlar, de sobte, amb una persona que havia viscut, des de llocs importants de l'organització, la guerra, l'exili i la clandestinitat, fundadora de les mítiques JSU.... amb les conseqüències que tot això representà per a la seva vida familiar i personal, era una

lliçó que no podíem desaprofitar. La Margarida, a més, tenia un vincle molt especial amb en Roman.... un nom encara més mític de la vida política del partit, que llavors encara estava a la clandestinitat, i –en general- sabíem dels seus vincles amb tots els personatges admirats –i desconeguts personalment- de la direcció del PSUC i del PCE: en Gregori López Raimundo, en Carrillo.....

La Margarida ens va aportar també una certa “serietat” a la vida organitzativa: el rigor i la puntualitat de les cites, les mesures de precaució i els noms que s’apuntaven a les agendes varen ser revisats per a obtenir més seguretat i abandonar una certa inconsciència de companyonia.

Però recordo, sobretot, l’interès que la Margarida Abril posava en aquelles coses, fins i tot les més petites, que feien referència al problema nacional català. Potser la idea de l’internacionalisme proletari ens havia fet menysprear tot allò que sonava a nacionalisme que adjectivàvem de burgès. Una anècdota ens ajudà a obrir els ulls. A la plaça Santa Anna, la plaça més concorreguda de la població, s’hi feien habitualment ballades de sardanes. La Margarida hi va assistir i es va mostrar molt sorpresa que cap de nosaltres no hi anés. Per a nosaltres, les colles sardanistes d’aleshores eren reductes nostàlgics o bé els consideràvem gent de poc tremp polític, allunyats del moviment obrer i dels partits revolucionaris. Per a la Margarida, que havia viscut molts anys a l’exili, una ballada de sardanes era una reivindicació de catalanitat en un Estat en què s’havia procurat eliminar qualsevol mostra de discrepància o de diferència amb l’espanyolisme castellanitzat imperant.

La Margarida era la disciplina rigorosa, era la veu del partit, era “la direcció”...paraula mítica llavors.... Per a nosaltres una nova sorpresa que va ser difícil de pair. Qui més qui menys ens sentíem prou capacitats per posar en dubte qualsevol cosa i per a opinar sobre les decisions de la direcció sense necessitat de tenir tots els elements a l’abast. Acceptar els canvis tàctics, les noves consignes, o les noves estratègies que van ser tan pròpies del període del final de la dictadura i de la primera transició, ens produïen desorientació i sobretot provocaven llargues discussions,

sempre superades per la voluntat de tirar endavant la lluita... . La Margarida, humilment, ens repetia sempre que això no era obra d'una sola persona i que s'havien fet moltes consideracions, reunions i discussions abans d'adoptar unes mesures que considerava totalment encertades.

Amb el temps i l'experiència de tants desencontres dolorosos i re-encontres fraternals... vàrem arribar a aprendre que no eren bones ni les postures de sistemàtic rebuig a tot el que vingués de "la direcció" que tenien alguns de nosaltres ni les d'incondicional acceptació de les directrius que ens volia ensenyar la Margarida..... Els temps polítics han canviat molt, especialment per a la tradició d'esquerra marxista i revolucionària de la que venim... Però continuem servant els ideals d'emancipació social i nacional que van ser el motiu de viure de la Margarida i que continuen sent els d'en Roman.....I encara, per sort, som a temps de posar-los en pràctica. Malauradament no ho podrà fer ella. Estic segur, però, que hagués estat contenta de veure el que junts hem pogut aconseguir.

Salvador Milà i Solsona

Mataró febrer 2004

JORDI MIRALLES I CONTE

Margarida Abril, una dona vital i coherent

Conèixer la Margarida, quan jo era un jove comunista, va ser un privilegi, però compartir reflexions i vivències polítiques i personals un luxe.

Persones com ella són expressió de la història amb majúscula. Exemples d'un compromís social i polític que va despertar el meu interès com a estudiant d'Història Contemporània i l'admiració en un aprenent de comunista. Compartir estones amb la Margarida (i en Román, els seu company) suposava practicar — amb una part de la nostra història— allò que ens explicàvem entre els joves comunistes: analitzar el passat, per conèixer el present i poder canviar el futur. Conèixer a casa seva, i amb una copeta de cava davant, coses compartides per la Margarida amb

Jordi Miralles i Conte és Coordinador General d'Esquerra Unida i Alternativa (EUiA) i Diputat al Parlament de Catalunya

Julián Grimau, Carrillo, Alberti, Pasionaria, Picasso o Lina Odena, i vivències de la clandestinitat i de la reorganització del Partit, han significat moments molt especials.

El primer cop que va impactar-me la Margarida va ser en una trobada casual, a la seu del Comitè Central del PCC, quan a un grupet de membres dels Col·lectius de Joves Comunistes (CJC), van presentar-nos la Margarida i la Isabel Vicente com a “dues dones comunistes, que van ser membres de la JSUC”, i elles van dir-nos: “la joventut comunista és molt important, sense joventut no hi ha Partit”; aquesta relació de la joventut comunista amb el partit comunista era una constant en les seves opinions polítiques i en les seves preocupacions organitzatives.

Setmanes després d'aquell primerencontre, en tornar a veure la Margarida, ella havia canviat el color del seu cabell. “És la Margarida?”, vaig pensar, doncs sí, era ella amb un canvi habitual de color que, va explicar-me més endavant, responia a dues coses “a mi m'agrada anar ben arreglada” i, també, un reflex d'una llarguíssima clandestinitat, ja que “en la clandestinitat, el canvi d'imatge era necessari”, afirmava.

A la raó “d'anar ben arreglada”, temps més endavant en una tertúlia posterior a una reunió del PCC a Mataró, va anar més enllà amb una interrelació, molt particular, de feminisme i feminitat “les dones hem de lluitar per la igualtat, però també hem d'anar maques i per això a les dones del Maresme –va dir contundentment- ja, des de la JSUC, se'ns rifaven”. La Margarida era una dona de “m'arreglo” per anar al Comitè Central i per anar a comprar.

En aquests anys, més al costat de les seves posicions polítiques en uns moments de convulsions per part dels partits comunistes d'arreu del món, hi ha coses molt properes de la Margarida que em despertaven força curiositat: les dificultats d'adaptació quan va viure a Madrid, “allà no ens entenen, als catalans” deia; el *ritual* del dinar del dissabte –quan no hi havia reunió- a un restaurant de Mataró, i la predisposició de compartir allò que “hi ha un salmó molt bo, mengem arròs i prenem cava”; i

l'austeritat del pis de la Margarida i del Román, al barri de Cerdanyola de Mataró que, amb fotos de Julián Grimau i quadres de Picasso, mostren que ha estat una persona que ha viscut com ha pensat.

És a dir, la Margarida Abril que he conegut puc definir-la, per moltes coses, com una dona vital, lluitadora, sacrificada, propera i coherent.

Jordi Miralles i Conte

A una reunió del Comitè Central del PCC al costat de la Isabel Vicente

EDUARD MOLINA

Vaig conèixer la Margarita a finals dels anys 70, quan vaig anar a treballar al Comitè Central del PSUC com a professional del Partit. Amb el company *Román* anavem a fer el treball del Partit, el treball orgànic. Aleshores, la Margarita també estava a la Secretaria d'Organització i amb altres companys ens vam distribuir Catalunya per comarques, i la Margarita era la responsable d'algunes d'elles. La nostra feina consistia en anar a explicar els acords del Partit i fer treball organitzatiu, principalment a comarques, com ara el Baix Penedès, el Garraf i d'altres.

Va ser en aquells anys que jo vaig conèixer durant moltes hores al dia i durant molts dies l'any amb el matrimoni, tant amb en *Román* com amb la Margarita. Tota aquella època va ser una època apassionada políticament parlant, perquè van succeir moltes coses i hi va haver molts canvis a Catalunya i al nostre Partit, i va ser una època també al mateix temps en què les discussions, les

Eduard Molina és militant del PCC a Mataró

baralles internes en el nostre Partit, ens van fer consolidar a molts de nosaltres en les nostres idees del comunisme.

La Margarida sempre ha estat, en tots els anys que l'he coneguda fins que va morir, una dona molt apassionada en les seves discussions. Mantenia sempre una actitud molt disciplinada pel que fa a les posicions polítiques, a ella no la veies mai que sortís explicant coses que no fossin els acords dels organismes de direcció del Partit.

Jo assistia a les reunions amb ella, en totes les reunions del Partit que ella mantenia com a membre de la Secretaria d'Organització mai no l'he vist sortir i explicar coses que no fossin els acords. No obstant això, la Margarida mantenia les seves posicions polítiques entorn a totes les discrepàncies que van sortir als anys 80, que van culminar l'any 82 amb el trencament del Partit.

Ella era una dona, repeteixo, amb molta empenta, amb les idees molt clares, ella sabia en tot moment el que volia, i defensava les seves idees allà on les havia de defensar; quan era membre del Comitè Executiu les defensava al Comitè Executiu i al Comitè Central, i quan va ser membre, durant un temps, del Comitè Local de Mataró, doncs també va defensar les seves idees en els organismes que a ella li pertocaven.

Jo he viscut molts anys amb ella i amb en Román, i hem compartit molts kilòmetres junts, era curiós veure com es discutien, es donaven les opinions l'un a l'altra de com havia anat una reunió determinada, quines posicions tenien els diferents companys, i la Margarida, sempre amb una gran fermesa en les seves idees, mantenia aquesta característica i l'ha mantingut tota la seva vida.

Per una altra part, com a dona de casa, com a mestressa inclús, era una dona a la qual li agradava molt estar a casa seva, fer les coses de casa i organitzar també el treball polític organitzatiu si el muntava a casa seva. Sempre tenia tota la casa molt endreçada, en els darrers anys jo els vaig fer un cop de mà, fer la compra, perquè ells eren molt grans ja, i aleshores li portava a vegades la compra a casa seva i es veia una casa i es veu, fins a darrera hora, una casa endreçada, amb tot al seu lloc. Li encantava fer el dinar, per a

ella i per al seu company, i sembla ser que era molt bona cuinera. Alguna vegada jo he dinat a casa seva i la veritat és que feia uns bons àpats.

En fi, no sé què més dir, jo podria estar parlant de la Margarita i en Román durant hores senceres, es important aquest llibre en què tots estem fent un cop de mà per tal que la gent reconegui en la Margarita i en Román dos lluitadors, dos grans lluitadors, primer per les llibertats d'aquest poble, segon per l'emancipació dels treballadors, i tercer per l'intent que ells han fet i estan fent encara pel canvi social, el canvi a una societat més justa, on els treballadors estiguin en millors condicions que fins ara.

Eduard Molina

*Delegada al 9è Congrés del PCE amb en Paco Trives
i en Josep Serradell*

JUAN MUÑIZ ACEDO

Quisiera saludar esta iniciativa de “abrir ventanas” que permite conocer el trabajo realizado por nuestros militantes más significativos en la vida de nuestro partido. Dejar constancia escrita de lo que fueron y de cómo actuaron ante acontecimientos históricos de nuestro país. Es importantísimo para conocer la historia real, que siempre, de algún modo, nos viene falseada para seguir engañando a las nuevas generaciones que toman el relevo en la lucha política por una sociedad distinta que tenga como meta el socialismo. Ese fue el objetivo central de Margarita Abril durante toda la vida.

No sé si se está haciendo pero, si así fuera, deberíamos agilizar el hacer una lista de camaradas, que no son muchos ya, y tratar de que nos expliquen cómo trabajaron, cómo actuaron y cuál fue su experiencia en la lucha política contra el capitalismo a favor de

Juan Muñiz va ser responsable d'organització del PCC

la clase obrera, por una sociedad más justa; por la democracia, el socialismo y el comunismo que es nuestra historia real. Si no lo hacemos nosotros, esa historia se hará contra nosotros, como se está haciendo desde hace algunos años ya.

Militantes como Margarita Abril, que asumieron responsabilidades en la defensa de la II República, que continuaron la lucha contra el fascismo en Europa, que vivieron las penalidades del exilio tanto en América como posteriormente en países europeos donde continuaron, desde la clandestinidad, la lucha contra el Franquismo en la que perdieron la vida centenares de militantes comunistas; es importantísimo dejar constancia escrita, para el conocimiento de las nuevas generaciones, de cómo fueron y de cómo actuaron las y los comunistas.

Expresar una opinión sobre Margarita Abril es para mí un honor, seguramente inmerecido, pues estoy seguro que centenares de militantes estarán en mejores condiciones de hacerlo, es por ello por lo que animo a los camaradas que dirigen este proyecto de recuperación de nuestra memoria colectiva a seguir investigando.

Por otro lado, siento que mis limitaciones de tipo cultural a la hora de escribir me impiden expresar mi admiración por la personalidad de esa gran militante comunista que fue Margarita Abril. Al mismo tiempo que tengo ese temor, estoy seguro de que nadie mejor que Margarita para comprender esas limitaciones mías. Por esa razón expongo la opinión que me ha sido solicitada y que, como decía anteriormente, me enorgullece poder dar.

La camarada Margarita siempre me impresionó por su gran intuición de clase, su identificación con la clase obrera, con los trabajadores, esa gran capacidad para sentir en lo más hondo los problemas de su clase, de su gente. Al conocerla, podría dar la impresión que era una mujer dura pero, al tratarla, inmediatamente se podía constatar su gran humanidad y capacidad para comprender los problemas, así como la sensibilidad en el tratamiento de los mismos. A mí me tocó vivir algunas experiencias en la vida de nuestra organización. La primera en la Secretaría de Organización

del PSUC y, posteriormente, al frente de la misma en el PCC. Margarita, en este último periodo del PCC, estaba más apartada de las tareas organizativas, pero siempre que solicitábamos desde la Organización su colaboración y su ayuda, ella lo agradecía infinitamente y, por supuesto, se ponía manos a la obra en todo lo que se le solicitaba. El conocimiento y la gran experiencia que Margarita tenía de la Organización del Partido era extraordinaria. A mí personalmente, que siempre creí que no estaba preparado, ella no se cansaba de repetirme que la preparación se consigue trabajando con honestidad y constancia. Siempre se podía hablar con ella, al igual que con Román, su fiel compañero y camarada (con el que podemos seguir hablando). Ellos para mí han sido una inestimable ayuda en el trabajo que me tocó desempeñar y del que ellos tenían una enorme experiencia.

Recuerdo el sacrificio, a pesar de su avanzada edad, que supuso acompañar a Román a Madrid para la reconstrucción del PCPE. Las condiciones que vivieron allí fueron muy duras. Recuerdo como Margarita añoraba su ciudad de Mataró, pero allí estaban, aguantando en unas pésimas condiciones, como en tantas otras ocasiones, con la diferencia de que ya no eran tan jóvenes. Esa situación hizo que el camarada Román tuviera una recaída en su salud, que a punto estuvo de costarle la vida. Esta actitud frente a las adversidades nos dice que estos camaradas, Margarita y Román, como tantos otros, son de una pasta especial, que hace que cuando se les conoce y se les trata, como fue mi caso, siempre estén en el pensamiento.

Tuve una gran satisfacción al disfrutar con Margarita y Román de unas vacaciones en la Unión Soviética. Estuvimos tres parejas y fue en el verano de 1982. Éramos Román, Margarita, Rafael Juan, Adela, mi compañera Carmen y yo. En mi caso, al igual que en el de mi compañera, era la primera vez que visitábamos la Unión Soviética. Ellos ya la conocían y nosotros tuvimos en ellos unos guías extraordinarios, sobre todo en Margarita y Román, ya que Rafael Juan tuvo que ser ingresado dos semanas en Moscú y nos volvimos a encontrar después en el Mar Negro. De estas vacaciones

recuerdo algo que al principio me pareció desacertado. Eran las preocupaciones de Margarita sobre la situación en la Unión Soviética por aquel entonces. Pero mi impresión la tuve unos años después, cuando se inició esa especie de movimiento que se hizo llamar la glasnost y la Perestroika.

Recuerdo que en más de una ocasión, conversando durante esas vacaciones, me decía “Muñiz, esto no es lo que era, aquí está pasando algo que pone en peligro el socialismo actual, los dirigentes soviéticos no están viendo lo que pasa aquí”. Esa intuición que siempre la caracterizó hizo que viera, con casi diez años de antelación, el derrumbe del poder soviético y de los países socialistas. Ella, como la inmensa mayoría de los dirigentes de su generación, adoraba la Unión Soviética, pero estaba convencida de que aquel era el país que había conocido con anterioridad y supo prever los acontecimientos que han surgido en ese extraordinario país.

Margarita Abril entregó toda su vida a la causa de los trabajadores. Militante comunista desde su más tierna juventud, nunca dejó, en ningún momento, el ideal comunista, siempre firme frente a todos los intentos de romper la organización comunista. Por eso, desde mi punto de vista, Margarita Abril es una de esas camaradas elegidas que, aunque desapareció físicamente, siempre se quedará en el pensamiento de todos los que nos quedamos.

Román, desde aquí te mando un fuerte abrazo, lamentando esa pérdida tan enorme que sé que para tí es irremplazable, la de tu compañera y tu fiel camarada Margarita Abril, y que sepas que todos los que la conocimos la estimaremos contigo siempre.

Juan Muñiz Acedo

A l'enterrament del seu pare

Margarida Abril i Teresa Pàmies (al centre de la imatge) en una visita a la Fàbrica Casacuberta. Foto publicada per la revista Juliol

TERESA PÀMIES

Els silencis de Margarida Abril

El 14 d'agost acomiadarem Margarida Abril, que havia mort el dia abans a la seva estimada ciutat de Mataró, on va néixer fa norantatres anys. La sala del tanatori municipal no s'omplí aquell migdia de xafigor atuidora i amb tanta gent dispersa per les vacances. Tanmateix hi érem els que ella hauria volgut que hi fóssim: comunistes de “diverses sensibilitats”, com es diu ara per eludir el trist adjectiu de *dividits*. Hi vam anar perquè Margarida Abril som tots els que lluitàrem amb ella -sota la seva direcció en el meu cas quan jo tenia divuit anys i ella vint-i-set, amb una experiència sindical assolida a la fàbrica de mitjans on treballà des de l'adolescència, en la lluita sindical a la CNT, on militava el seu pare, el recordat Enric Abril, que va morir el maig del 1978. Margarida Abril fou una dirigent de la JSUC estimada i respectada perquè irradiava franquesa i gaudia de l'autoritat moral imprescindible per fer-

Teresa Pàmies és escriptora

se respectar i estimar. Em consta -per haver-ho viscut plegades- que la seva popularitat es projectava més enllà dels sectors addic-tes al sindicalisme de classe i el comunisme. Tenia credibilitat en-tre estudiants de la universitat i associacions cíviques, no sempre d'acord amb les propostes de la JSUC, com ara la creació de l'Ali-ança Nacional de la Dona Jove que presidí Montserrat Martínez, de les Joventuts d'ERC, que acceptà el càrrec dient: "De l'Abril me'n refio perquè va de cara, no fa la traveta". No era el seu estil, efectivament, però amb els anys, el pes de la responsabilitat en la lluita clandestina, les circumstàncies en què hagué d'assumir-les, no tot era tan clar i la franquesa no sempre era viable. Es comete-ren errors no sempre atribuïbles -com s'ha fet sovint- a la nostra incondicionalitat a la Unió Soviètica, que, certament, fou beata i petulant. No tots ni totes ho hem superat i amb la companya Margarida tinguérem discrepàncies al respecte, però preservà-rem la nostra amistat forjada en el mateix combat contra el capi-talisme i un afecte personal posat a prova a la nostra vellesa. De tots els parlaments que dedicaren a la seva memòria des de Santiago Carrillo a Marià Peré, passant pels representants d'ICV, de tots els himnes de cloenda en presència del seu company Josep Ser-radell, *Roman*, assegut en cadira de rodes, l'esguard desolat, el que més em va colpir fou l'entrada del fèretre cobert amb tres banderes: la roja amb l'emblema del PSUC, la de la República i la de Catalunya, tres símbols de la difunta. Avançant lentament vers la tribuna, el taüt era acompanyat de la cançó del seu amic Raimon *Jo vinc d'un silenci*. La Margarida Abril venia d'un "silenci antic i molt llarg", "de gent que va alçant-se des del fons dels segles", "d'una lluita que és sorda i constant", "d'un silenci que romprà la gent / que ara vol ser lliure, i estima la vida / que exigeix les coses que li han negat...". Amb la seva mort, la Margarida ha entrat en el silenci definitiu al nínxol del cementiri de Mataró on l'esperaven els seus pares i els germans més petits d'una família de lluitadors.

Teresa Pàmies.

Amb l'Àngela i en Julián Grimau, de vacances

RAIMON PELEGERO

Vaig conèixer Margarita l'any 1964 a Perpinyà, en un acte de presentació del moviment de cançó cantada en llengua catalana al qual hom començava a donar-li el nom de “Nova Cançó”.

Jo tenia vint i tres anys , i malgrat haver acabat la carrera de Filosofia i Lletres en l'especialitat d'Història, d'haver participat en la lluita antifranquista del moviment estudiantil, a penes si sabia res o molt poc del PSUC i de les condicions de clandestinitat en que vivien molts dels seus membres, dirigents i no dirigents.

L'any '64 a part de les meves primeres cançons “Al vent”, “Som”, “La pedra”, i “A colps”, ja s'havien publicat “Diguem no”, “D'un temps d'un país”, “Cançó de les mans”, “Cantarem la vida” i d'altres. L'acte de presentació estava organitzat, segons em digueren, per diferents associacions culturals demo-

Raimon Pelegero és poeta i cantant

cràtiques i també participava el PSUC. Aquest partit sempre havia vist en l'àmbit cultural, en el sentit ampli de la paraula, un medi on les aspiracions democràtiques i d'afirmació de catalanitat, en clar enfrontament amb la dictadura franquista, arrelaven i creixien amb la incorporació de les noves generacions.

Des del primer moment Margarita va saber veure en les meves cançons, i en l'ús que jo en feia allò que de més autèntic contenien : una afirmació de vida, una voluntat de justícia, un desig de llibertat. Contra la mort, contra la injustícia i la opresió que eren les bases de la dictadura franquista.

Jo vaig veure en ella una dona militant que donava la seva vida quotidiana, que dedicava la seva vida a la lluita contra la dictadura i a la revolució de les classes populars. A més a més jo veia en ella la generositat i l'abnegació pròpia dels lluitadors que havien viscut aquest terrible segle vint ple de morts, d'esperances que el procés històric no va confirmar com a realitats. Margarita formava part de la generació que havia lluitat contra el feixisme i contra el nazisme i a favor de la Revolució, així en majúscula.

A partir d'aquell 1964 ens veiérem moltes vegades més, a París en el '66, '69, '70, '74.

De vegades amb el seu company Roman i amb Annalisa , la meva dona. I puc dir que entre ells dos i nosaltres dos sorgí un corrent de mútua simpatia que va esdevenir molt aviat una sincera amistat. Més tard ja ens veiérem aquí, a casa nostra a Barcelona o a Mataró a casa d'ells.

Viure en lluita la guerra espanyola del '36-'39, la guerra contra el nazisme, la clandestinitat contra la dictadura, la desagraïda i incompleta "transició" postfranquista amb tanta desmemòria i desinformació, no haurà estat gens fàcil. Margarita, i amb ella altra gent de la seva generació i del seu tremp no han defallit mai. I si han tingut moments de desesperança han tingut, també, la força i la capacitat de superar-los, la elegància de no "contagiar" la gent que veníem darrera d'ells del clima de desistiment que la societat en que vivim ha intentat i intenta que esdevingui hegemònic.

Margarita, Roman, amb aquest escrit voldria que sentíssiu tot l'afecte que Annalisa i jo hem tingut, tenim i tindrem per vosaltres, i donar-vos les gràcies més sinceres per tot el que heu fet.

Salut

Raimon

Amb els integrants de La Comuna de Mèxic

MARIÀ PERE LIZÁNDARA

La fundació i desenvolupament de la J.S.U. és un dels elements poc publicitats i poc donats a conèixer en els últims anys.

La memòria històrica és important per mirar endavant. És una necessitat recuperar en plenitud aquesta part de la nostra història en la mesura en què ens pot ajudar a entendre millor les coses i a construir millor el nostre pensament, el què fer i com fer-ho: aquest és un compromís que tenim amb la Margarita.

Els anys de relació amb la Margarita han estat per a mi un procés d'aprenentatge, per una banda de valors humans, per l'altra de configuració de pensament, de configuració de la proposta i de com organitzar-la.

Sent la classe obrera motor dels processos, en la lluita de classes, d'avenç progressista, els protagonistes dels quals són la ciutadania, aquesta necessita d'uns partits, d'unes organit-

Marià Pere és Secretari General del Partit dels Comunistes de Catalunya

zacions sindicals i socials, culturals... que permetin vertebrar la concreció de la proposta alternativa. Necessita de més aliances amples per tal de fer possible l'avenç de la proposta alternativa. Necessita entendre la globalitat dels problemes per a resoldre'ls, expressant la solidaritat, l'internacionalisme. Necessita comprendre els canvis de caracterització del món, de l'època i la societat. Comprendre que els processos els conformen les persones.

La Margarita sempre ha estat del costat dels temps d'actualització per respondre i combatre els ideòlegs i constructors de l'hegemonia del pensament capitalista que, aprofitant els canvis de caracterització de la societat, han intentat, i en part aconseguit, explicar i fer creure que els canvis de caracterització de la societat han arxivat per a la història les realitats com classe obrera, lluita de classes, organització social estable i articulació social, partits, la solidaritat, les alternatives al sistema... els ideals del comunisme.

Vam aprendre junts que això no és així, que un canvi de caracterització de la societat no és la negació de les seves realitats sinó un canvi de caracterització d'aquestes realitats: temps d'actualització i temps de recomposició.

Realitats com a classe obrera, organització social, unitat, aliances, mobilització, negociació, acords, sentit col·lectiu, ciutadania... Fet Nacional, llibertat, democràcia, solidaritat, prenen una nova dimensió i necessiten un nou impuls.

La seva activitat militant va ser decisiva en la lluita per defensar la república i, posteriorment, en la lluita antifranquista en el nexa comú per les llibertats, el Fet Nacional, els drets dels treballadors, la solidaritat i la democràcia.

La seva activitat militant va ser decisiva en el llarg període de la transició democràtica i en el canvi de característiques de la lluita de classes a nivell internacional, en la necessitat d'actualitzar la proposta, contra la desaparició del Partit Comunista i l'intent d'arxivar els ideals del comunisme.

Han estat anys de molta intensitat i velocitat de canvis. Han

estat anys d'una gran experiència, però voldria subratllar un element que mereix especial atenció per la seva contribució: **l'organització**. Sense organització no hi ha possibilitats. El concepte organització és el que més ha estat combatut pels diversos ideòlegs del capitalisme: ells coneixen bé la importància d'aquest concepte.

Ens va fer entendre que aquesta era una qüestió central: organització **formada per persones al servei de o com a instrument de i mai** com a organització **per se**. Ens subratllava la importància de les formes de treball, dels mètodes, dels estils, de la participació, de les formes d'articulació, de fer programes de treball, de la forma de relació amb la classe obrera i la ciutadania, d'unir discussió amb acció... de la discussió política.

En el naixement del PCC vam compartir la construcció de l'estratègia del Front d'Esquerres; la unitat dels treballadors, la unitat d'esquerres i la unitat dels comunistes com a elements centrals d'aquesta estratègia. El reconeixement de la necessitat de l'organització i mobilització per a la millora de les condicions de vida, així com la necessitat d'aprofundir la democràcia. La necessitat d'una societat civil articulada i protagonista dels processos, amb un programa mínim de transformacions. El paper del Partit ha estat important en aquests últims vint anys, per tal d'anar obrint camí.

Vam compartir la necessitat de la reconstrucció d'una cultura unitària al si de les esquerres i un canvi de relació cultural cap a la complementarietat, l'intercanvi d'opinions, la recerca de l'acció comú. El Partit ha jugat un bon paper.

Vam compartir el procés d'actualització del Partit, de la seva estratègia, dels ideals i objectius del comunisme, de les formes de coneixement, així com les formes de treballar i organitzar-se com a Partit. Vam treballar la diferència entre Partit i mediació política: un nou tipus de relació i de papers complementaris.

Aquests han estat compromisos que hem anat desenvolupant amb la participació de la Margarita. Ha estat un procés complex. Cada vegada més els processos seran complexos.

La Margarita va conèixer el retorn del franquisme al govern del període democràtic. Va ser de les primeres que ho va detectar, així tenen explicació fa vuit anys moltes resolucions del Partit que plantejaven la idea que no estàvem davant d'una direcció política a l'estil dreta europea, sinó de la reedició del franquisme. Ho hem pogut comprovar.

Molt abans vam plantejar la necessitat dels canvis en la direcció de les màximes institucions catalanes en la direcció de la unitat d'esquerres. Parlem dels 8è. i 9è. congressos. La necessitat de frenar i fer fora el franquisme de la direcció del govern d'Espanya era un objectiu que s'emmarcava en aquest objectiu de canvi a Catalunya amb majoria d'esquerres: l'esquerra plural.

La Margarita no ha pogut viure aquest procés tan important d'un govern catalanista i progressista a Catalunya i un Parlament a Espanya de majoria democràtica burgesa enfront a l'anterior de caràcter neofranquista. No ha pogut veure la reconstrucció democràtica que es donarà en el país, des del retorn de les tropes, el canvi d'aliances internacional, la reconstrucció d'Europa, la recuperació de determinades conquestes socials i un pas important cap a l'Estat plurinacional.

El nostre treball s'apropa a aquella tradició de la J.S.U., i a la Margarita i a tots aquells que no ho han pogut conèixer els dediquem els resultats positius que sortiran d'aquests processos.

Estem obligats a entendre que estem en una nova etapa totalment diferent a la dels últims vuit anys.

Això ens obliga a replantejar les formes de fer, les formes d'avançar de l'estratègia del Front d'Esquerres. Aquest és el nostre repte: el repte de trobar el nostre lloc orgànic en el procés de transformacions de la societat: la nostra utilitat per a la ciutadania.

La Margarita, com molts dels que van construir les cimentacions i van desenvolupar la nostra tradició, per llei de vida ens deixen, però nosaltres tenim un compromís: compartir amb ells, que renovem i seguirem desenvolupant, pensant també en ells.

La memòria històrica és per dotar el futur de millors condici-

ons, per l'acció de progrés en qualsevol activitat humana, mirant al socialisme i al comunisme com a objectiu.

Renovem el compromís
La lluita continua

Marià
Abril 2004

“li agradaven els abalorios”

MIQUEL PONCE I MOMPART

Al conocerla lo primero que sorprendía eran sus rasgos faciales, entre duros y tiernos, en una extraña combinación reservada para gente muy interesante. Su dureza parecía provenir de la épica del realismo socialista, mientras que su ternura emergía de lo más profundo de su ser, por eso a los pocos minutos lo físico pasaba a un segundo plano, y aparecía un carácter espontáneo, de los que no hay, fresco, como si los años no hicieran madurar, indomable, nada ni nadie la podían hacer cambiar. Era capaz de llamar sinvergüenza al primer sinvergüenza que se le pusiera delante, sin reparar en que fuera secretario de no sé qué, o diputado de más allá, y creo que no por ello los damnificados le guardarán rencor, sin duda cautivados por tanta sinceridad.

Dicen que la obra y el recuerdo es lo único que socialmente queda, y de ese legado tengo presentes las bromas que le gastaba:

Miquel Ponce i Mompart era company de militància de la Margarida a Mataró

“Margarita, tú en realidad eres de la C.N.T.” Ella me miraba y sonreía de esa manera que solo pueden sonreír los que nunca han hecho daño a nadie, a la veterana comunista no le molestaban sus raíces ácratas, como si por algún misterio no revelado, supiera que sólo en la utopía se puede vivir con cierta dignidad intelectual.

La recuerdo como un diamante en bruto, pero sin ganas de pulirse, quizás intuyendo que eso podía conducir a la razón del enemigo, al charco del que huimos porque no queremos ser como ellos, Margarita se conducía con una ingenuidad inmaculada, con una integridad impoluta que le permitía descargar su munición contra todo lo que le pareciera injusto, erróneo o abusivo, sin que por ello pasara a engrosar las filas de enemiga de nadie.

Ha querido el azar que, desde mi ventana, vea el nicho donde reposan los restos de Margarita Abril, junto a sus seres queridos en el viejo “cementerio protestante” de la ciudad de Mataró, ahora afortunadamente reunificado, y ya sin hacer distinción entre religiones y creencias se entierra en el mismo sitio: a quien piensa que aquí termina todo, y a quien sueña reencontrarse en el más allá; pero en un tiempo no muy lejano aquí encontraron su última morada aquellos que no eran católicos, o no murieron en “gracia de Dios”: intelectuales, cosmopolitas, emigrantes, prostitutas... sin duda gente no convencional, personas que, en casos, según los gobernantes, no merecían compartir el último reposo con quienes, “gentes de bien y orden”, descansaban en el Cementerio Católico de la ciudad. No hay sin duda mejor sitio para ella, con los desheredados de la tierra, con los rebeldes y contestatarios, quién fue inconformista y solidaria por encima de todo, no podía encontrar mejor simbología, alimentada en vida de lecturas revolucionarias procedentes de todas las culturas progresistas, viajera infatigable que bebió de la elegancia francesa y del alma rusa y sus revoluciones, que se empapó del Méjico entre azteca e hispano pero siempre hospitalario, la Cuba resistente, Argentina, Chile... la dotaron de un mestizaje cultural que la marcaba de una manera especial, y junto a ese sentido de la solidaridad de una generación irrepetible que hizo la guerra por la libertad, le daban

un carácter singular. Es por todo ello que no podía encontrar mejor sitio para que reposaran sus restos mortales que, junto a quienes fueron incómodos o simplemente distintos, ¿qué mejor lugar para ella? Seguro que en las largas noches de invierno, cuando la eternidad se debe hacer bastante larga, sin duda Margarita da ánimos a sus compañeros, les transmite cálidas palabras y les invita a no conformarse, y a rebelarse contra la muerte injusta.

Miquel Ponce i Mompart

Soledad Real a la presó de Segovia

SOLEDAD REAL

Queridísima Margarita, la primera vez que nos vimos fue en el Palacio del Marqués de Comillas en la calle Portaferrissa, en un encuentro de las J.S.U.C. para discutir el activo, la forma de realizar el trabajo.

Tú, Margarita, eras una entre tantas hasta que interviniste y tu intervención cambió el ritmo de la reunión, de la aceptación de toda la información a discutir y a analizar con más responsabilidad.

Tu intervención hizo que yo me fijara en ti y, por parte de las dos, se estableció una corriente de simpatía que dio lugar a una larga relación de amistad y trabajo. Fuiste tú quien me eligió para trabajar contigo. Desde aquel momento me convertí en tu sombra.

A ti te debo el empezar a tener confianza en mí misma. Tú

Soledad Real, fundadora de la JSU i represaliada pel franquisme

me demostraste que tenía condiciones para crecer, y así lo hice. Durante todo el tiempo de guerra trabajamos mucho juntas, prácticamente nos pateamos toda Catalunya, y me gusta recordar aquella época.

A tu lado aprendí mucho, porque además no eras superior en nada, te fluían tus experiencias y conocimientos de forma espontánea, y yo me beneficiaba.

En su momento nos llegó la noticia de que se había sacado a los obreros de muchas fábricas para defender Barcelona, aunque en algunos lugares seguían retenidos. Nos dirigimos hacia uno de esos sitios.

Al entrar vimos una gran reja que iba desde el suelo hasta el techo. Detrás de ella estaban los obreros amontonados y, al vernos entrar, gritaron desesperados: “¡Margarita, sacadnos de aquí!”, y lo repetían una y otra vez.

Estuvimos hablando. Los que en aquel momento eran los jefes del cuartel no se movieron ni un ápice de su primera respuesta, a pesar de que uno de nuestros argumentos exigía que les liberaran para poder cumplir su misión. Afirmaban que hasta que no recibieran la orden no podían hacer nada.

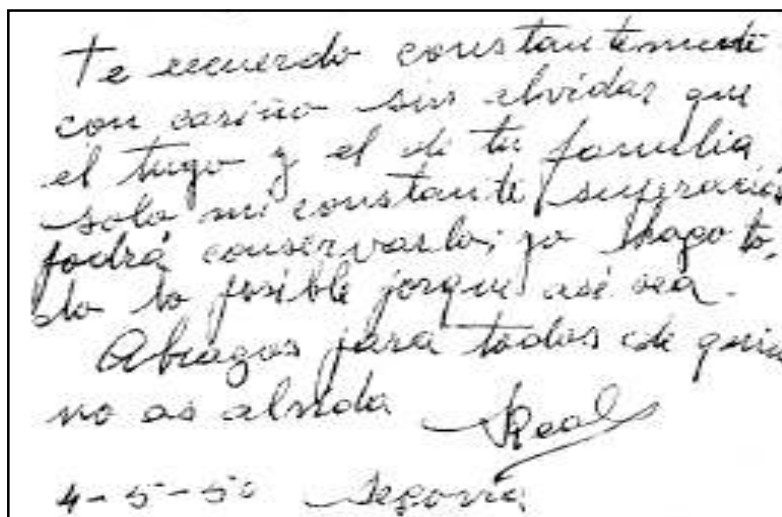
Nosotras sí que no podíamos hacer nada y, cuando salíamos, oímos los gritos de los obreros: “¡no nos dejéis aquí!”, “¡traición!”.

En nuestro afán de encontrar ayuda fuimos recorriendo secretarías y lugares representativos, nos encontramos con puertas abiertas, ficheros por el suelo, el caos más desolador. Al caminar por las calles nos asombraban los tipos que nos encontramos, muy saludables, vestidos de caqui claro con boinas y pañuelo negro atado al cuello con la insignia de la calavera y las dos tibias cruzadas en claro de plata. Su actitud era chulesca y desafiante, “quinta columna”, tomando posesión de nuestra ciudad. Es imposible recordar ese final con tranquilidad.

Amiga Margarita, hemos compartido juntas varios trabajos, hemos vivido momentos muy duros: campos de

concentración, exilios y cárceles. Tu recuerdo me mantuvo siempre fiel a mi amistad hacia ti, pero el tiempo, que hace su trabajo, y la distancia han hecho que nuestro encuentro no fuera como a mí me hubiera gustado. Pero puedo asegurarte que lo que nos hizo amigas y en mi ánimo siempre estuvo fue tu calidad humana y tu fidelidad ideológica. Eso es lo que a mí me ha mantenido siempre.

Soledad Real

Te recuerdo constantemente
con cariño sin olvidar que
el tiempo y el de tu familia
solo me constante (supervivencia)
podrá conservarlos; yo hago lo
lo lo posible porque así sea.
Abrazos para todos de quien
no se olvida. Soledad
4-5-50 Soledad

A Stalingrad amb la Carme i l'Adela

MANOLA RODRÍGUEZ

MARGARITA ABRIL

¡Parece que te estoy viendo
con tu alegría interior
que me contagiaba
por dentro para ser
yo misma mejor!

Lo conseguiría...?
No sé, pero era
mi idea fija que
a soñar me invitaba.

Manola Rodríguez, feminista i militant del PCC .

No quiero llorar por llorar...

Si lloro es porque
no te tengo,
ni te tienen los demás.
Lo que sí es verdad
es que transcurrido
el pasado
construimos el presente
sin despreciar el ayer...
en el cual tú, Margarita
tanto hiciste!

¡Estoy llorando...!

Mis lágrimas son
para tí que lanzo
al espacio.

Manola Rodríguez.

TONI SEGARRA I CARMINA BENITO

Eren anys de foscor. La gent que havíem nascut pocs anys després d'acabada la guerra civil havíem tingut una infància difícil d'oblidar. El món dels adults era un món de silencis, de mirades temeroses, de lluita per sobreviure, de desconfiances i de por. Poc a poc vàrem anar entenent que en una guerra hi ha guanyadors i vençuts, que els que guanyen maten, empresonen, oprimeixen o imposen la seva arrogància als vençuts. Els nostres pares formaven part de la legió perdedora que s'havia quedat aquí i vivia en el constant temor de ser denunciats només a causa de l'enveja o de la maldat d'algú. Se'ns va amagar la història i se'ns va amagar que hi havia llocs on la gent vivia més lliure. Ens vàrem fer grans i vàrem

Toni Segarra i Carmina Benito van ser amics de Margarida , Carmina va ser regidora del PSUC a Mataró i Toni va ser responsable de publicacions del PSUC , membre del seu Cte. Executiu i cap de llista per Mataró a les primeres eleccions.

saber. Vàrem saber que hi havia gent que havia seguit lluitant en els anys més negres, uns amb les armes que sempre, si eren morts, eren tractats de bandolers. Altres que havien fugit fora del nostre país i havien tornat clandestinament per organitzar un canvi de manera pacífica i, ajuntant perdedors amb antics guanyadors desencisats per un règim anquilosat que impedia modernitzar i avançar al costat dels altres pobles d'Europa, volien acabar amb la dictadura.

I, poc a poc, vam començar a saber que el Partit Socialista Unificat de Catalunya era viu. Era difícil entrar-hi en contacte, però ho vam aconseguir. Ens vam convertir en militants i, a través de la seva premsa clandestina, vam començar a conèixer la història que ens havien amagat i els homes i dones que l'havien protagonitzat. A Mataró vam saber que un vell lluitador, en Josep Abril, vivia sol perquè tota la seva família estava a l'exili. Vam entrar en contacte amb ell per portar-li notícies de l'organització i fer-li saber que estàvem orgullosos de continuar la lluita que ell havia endegat. Del contacte entre companys va néixer l'amistat i, va arribar el dia que una de les seves filles va poder tornar a casa. Nosaltres vam ajudar a instal·lar pare i filla en el mateix edifici on vivíem i, des d'aquell moment, la Margarida –i més tard, en Josep– van ser de la família. Ells van fer d'avis dels nostres fills i amb ells vam tenir llargues converses que ens van ajudar a entendre la duresa de la clandestinitat i de l'exili. Encara conservaven un apartament a París i el van posar a la nostra disposició per passar un temps que ens va permetre conèixer molts companys que havien fet la seva vida a França i que ja no estaven en condicions de tornar, però que seguien militant en el PSUC.

No es tracta aquí d'explicar la trajectòria de la Margarida i en Josep. Segur que en un altre lloc i escrit per algú que en sap més, els lectors sabran de les seves estades per França, per Amèrica, de les seves innombrables passes clandestines per la frontera i els seus viatges als que, eufemísticament, en dèiem països de l'Est. Uns viatges que sempre comportaven risc i privacions, absència del company o companya i privació del contacte amb els éssers

estimats. Algú explicarà la ferida al coll d'en Josep i l'aprop que va estar de la mort.

La política és, sovint, dolorosa. Companys que han estat un al costat de l'altre en la lluita i que han confiat la seva llibertat en el silenci i la discreció del company de sobte es veuen separats per unes decisions que altres han pres per ells. En aquests casos no hi ha bons i dolents. Hi ha una discrepància en la tàctica o l'estratègia a seguir per obtenir uns mateixos objectius. El desig de guanyar adeptes a cada línia arriba a extrems cruels on els germans es veuen rebutjats com a enemics. La raó costa d'imposar-se i la divisió es va fent cada cop més gran. Nosaltres ens vam veure separats de la Margarida i en Josep, ells al PCC i nosaltres al PSUC, per seguir fidels a uns principis que ells mateixos ens havien ensenyat. Afortunadament, però, l'amistat va ser més forta i, contra tots i tothom, vam seguir mantenint l'estima i el respecte que ens mereixien per la seva vida, la seva entrega, el seu sacrifici i la seva lluita. Vist des de la perspectiva actual, creiem que tots ens vam equivocar i tots hi vam perdre. Avui, cap dels tres partits que es reclamen hereus del PSUC tenen ni tindran la força ni el prestigi que va tenir el PSUC. Per això, l'única manera de retre homenatge al PSUC i a tots els que en un moment o altre de la seva vida en van formar part, és oblidar-se de noms i sigles i tornar a lluitar plegats per aconseguir un món on la justícia, la solidaritat, la igualtat i la tolerància guanyin terreny. Això ho va entendre perfectament la Margarida i va fer tot el possible per tornar a lligar els nusos d'una xarxa que havia estat malmesa entre tots. I això ho ha entès també el seu company, en Josep, que encara ho segueix fent i ho farà fins que ens deixi definitivament.

A un i a l'altra el nostre respecte i la nostra amistat.

Carmina i Toni

Amb en Julián Grimau i altres membres de la direcció del PCE

ALFRED SIMÓ

Vaig conèixer Margarida Abril a París. Ella havia passat per una llarga i perillosa experiència de lluita clandestina a l'interior del país contra la dictadura franquista. Lluita que reprenia en un altre àmbit, a l'exili, assumint la responsabilitat del comitè de França del P.S.U.C., de la que jo n'era membre. Així vaig tenir la satisfacció de treballar-hi sota la seva direcció.

Era una companya amb un entusiasme extraordinari que feia contagiós en el tracte a la resta dels companys del comitè. Per a ella cap tasca era difícil si ens imposàvem la voluntat d'empendre i resoldre els problemes. En les reunions no tenia pressa, desitjava que els temes es discutissin en profunditat car, deia, si eren compresos ben clarament estaríem en condicions d'enriquir-los amb les nostres aportacions personals per a expressar-los amb èxit en les nostres intervencions dins i fora del Partit.

Alfred Simó és militant del PCC , exiliat a França del febrer del 1939 al juny del 1967

Exigent en el control de les tasques, practicava la crítica d'una manera afable, evitant ferir la susceptibilitat dels companys. Amb la tenacitat que la caracteritzava tractava sempre de crear un clima de comprensió i camaraderia entre tots nosaltres i a l'ensem mostrava la seva intransigent fermesa en l'aplicació i defensa dels nostres principis ideològics i de la política del Partit.

Els membres del Comitè de França del P.S.U.C., a més de les tasques pròpies en el si del partit, també participàvem en les d'efectuar visites –organitzades per la direcció del Partit Comunista d'Espanya- als espanyols que hi anaven temporalment per a les veremes i a la recollida de la remolatxa, o als que treballaven o residien més enllà de les fronteres franceses –recordo Frankfurt i Rotterdam- portant-los-hi la paraula i la propaganda comunista, explicant la situació internacional i del país, exhortant-los a organitzar-se i participar en la lluita antifranquista per arribar a l'ensulsiada de la dictadura.

Cal recordar que en la preparació d'aquesta especial activitat, l'experiència i el clarivent criteri polític de la companya Margarida eren un valuós ajut per al company requerit per assumir la realització del treball. I molt més quan es tractava d'un viatge de cap de setmana a l'interior de Catalunya, per explicar als nostres heroics companys que hi lluitaven, les orientacions i informacions polítiques de la direcció del partit i entregar-los la propaganda (TREBALL I MUNDO OBRERO) introduïda en el doble fons d'una maleta. La companya Margarida maldava per tal que els companys designats per a aquestes missions poguessin actuar correctament i amb la màxima seguretat possible.

Val a dir que els companys que hem treballat políticament amb la camarada Margarida Abril guardem un afectuós record de profund respecte i admiració per la seva trajectòria política i humana i pel seu exemple de dona comunista entregada totalment a la lluita sense treva per un món millor.

Considero ben merescut l'homenatge que se li tributa, al qual modestament m'hi sumo de tot cor.

Alfred Simó

Amb Jaume Carbonell, Paco Trives, Josep i Pere Ardiaca

LAS 10 REIVINDICACIONES DE LA JUVENTUD

Que se reconozca a las mujeres los mismos derechos que al hombre en todos los sentidos y que se les abra paso a todos los puestos de la producción y del estudio.

Y que se legalice plenamente la situación de las nuevas familias y se implante el subsidio a la maternidad a cargo del Estado.

BARDALANO®

LIT. S. 0004 Socializado I.I.O.T. C.N.T. Valencia

LOLA SOLÍS I DONAT

Esta es una pequeña muestra de mi relación con Margarita. Fue a partir de los años setenta cuando la conocí en mis viajes a Francia, con ocasión de las actividades multitudinarias del Partido, organizadas por los partidos comunistas en solidaridad con España. Con motivo de uno de estos acontecimientos tuve la suerte de visitar Roma, en un aniversario de Dolores Ibárruri, con la delegación de Catalunya.

En otra oportunidad estuve en París, donde se desarrolló un gran encuentro de todas las organizaciones del Partido Comunista de España en Europa, en el gran parque de “Montroi”. Fue un gran acto multitudinario y muy emotivo.

Yo había vivido en París, como muchos emigrantes, y fue allí

Lola Solís i Donat és militant feminista i comunista

donde ingresamos, mi marido y yo, en el Partido Comunista de España en el año 1962.

Margarita y Román vivían en Francia, al igual que tanta gente que había defendido la República. En España el régimen de Franco seguía reprimiendo con toda su fuerza a todos los que se movían en su contra.

¿Como se vivía en esos años el “feminismo”? Siempre, a lo largo de la historia, ha habido quienes lo tenían muy claro, también había mujeres que no comprendían el mensaje y el contenido de lo que representaba el feminismo. Se entendía mejor la igualdad entre las mujeres y los hombres.

Las “Feministas”, en esos tiempos, se movían por el deseo de participar en todos los frentes (al comienzo de la guerra lo más importante era defender la República, incluso cogiendo las armas). Pronto se dieron cuenta de que también se necesitaba tener organizada la retaguardia, con todos los espacios cubiertos: fábricas, hospitales, colegios, etc., atendiendo todas las necesidades de la población.

Fue, muchos años después -sobre los setenta-, cuando toma fuerza entre las mujeres, en su mayoría militantes de izquierda, la necesidad de compartir todo el trabajo: el profesional y el doméstico. Hoy, aunque hemos avanzado, sigue sin haber una plena igualdad entre los distintos sexos.

En general los partidos, y también los comunistas, en la práctica no valoran que el trabajo del cuidado de las personas, aunque sea en su propia casa, tiene un valor económico.

El modelo que tuvimos los comunistas, principalmente la “Revolución Rusa”, que fue muy positivo a nivel mundial para todos los pueblos que lucharon por su emancipación, sin embargo en estos aspectos no fue muy acertado. Por estas cosas, no todas las mujeres de nuestro partido valoraban de la misma forma el feminismo y la igualdad.

Con Román y Margarita, teníamos mucha relación porque, entre otras cosas, Román y Pere Soto, mi compañero, trabajaron muchos años juntos en responsabilidades encomendadas por el

Partido. Luego, con el tiempo y los problemas de salud, nuestros encuentros se fueron aplazando. A pesar de que perdimos el contacto directo, los recuerdo con mucho afecto y cariño.

Lola Solís Donat.

El seu primer treball a l'exili, a Mèxic, en un taller de confecció

Índex

Presentació:

Celestino Sánchez	9
Jaume Graupere	13

Introducció

Margarida Colomer	17
-------------------	----

Testimonis:

Josefa Baidés	33
Antoni Barbarà	37
Conxa Caballer	41
Santiago Carrillo	45
Neus Català	49
Mercè Civit	55
Antoni Guirao	59

Antoni Gutiérrez Díaz	63
Textmanuscrit Margarida Abril	66
Juan Herbera	75
Gregorio López Raimundo	79
Àngels Martínes i Castells	95
Salvador Milà	101
Jordi Miralles	105
Eduard Molina	109
Juan Muñiz	113
Teresa Pàmies	119
Raimon Peleguero	123
Marià Pere	127
Miquel Ponce	127
Soledad Real	137
Manola Rodríguez	141
Toni Segarra i Carmina Benito	143
Alfred Simó	147
Dolores Solis	151

